

Virus, Svetovna podoba sedanjosti

je podoba splošne krize. Izraža se na vseh važnih področjih človeškega sožitja: duhovno, politično, gospodarsko, socialno.

D u h o v n o življenje je pod kapitalizmom postalo popolnoma površno. Kar nudi kapitalizem v kulturi, to je ceneno blago, narejeno v tehniziranih in racionaliziranih delavnicah in tovarnah dobička. Literatura in tisk, kino in radio, glasba in umetnost — vse nosi pečat bežne dnevne kulture brez trajne vrednosti, vse to prav nič ne podžiga ali razvija globljih duhovnih potreb.

P o l i t i č n o življenje je kapitalizem popolnoma zmedel, korumpiral in zastrupil. Pod kapitalizmom ne moreta ne politika ne država odpraviti razrednih nasprotstev, ki izvirajo iz razredne družbe, ne moreta privedi do notranjega in zunanjega miru narodov. Demokracija postaja farsa. Fašizem in nacionalni »socializem« odkrivata nenašminkano, brutalno, zločinsko višek meščanske gospodovalne politike. Nasilje, uničevanje vroče priborjenih ljudskih pravic in državljskih svoboščin — to je signatura dneva.

G o s p o d a r s k o življenje je postalo pod kapitalizmom kaotično. Produktivne sile so razbile nacionalne okvirje in silile k svetovnemu gospodarstvu. Dočim produktivne sile zahtevajo ustvaritev svetovne gospodarske skupnosti, postaja trgovinska politika posameznih držav vedno bolj nacionalistična in s carinskimi zidovi in omejevanjem uvoza in izvoza vedno bolj zožuje možnosti gospodarskega razvoja. Med tehniko in gospodarstvom obstoji ogromno nasprotstvo. Tehnika omogoča gospodarstvo, ki bi vedno bolj obvladovalo naravne sile in ki bi igraje moglo zadovoljiti najširše potrebe ljudi — kapitalistično gospodarstvo pa podrejuje tehniko interesu privatnega profitarstva in preperečuje, da bi tehnika služila višjemu razvoju človeštva.

Kapitalizem je cinično razgalil in poostril vsa nasprotstva s o c i a l n e g a življenja. Preobilica blaga in vsakovrstnih potrebščin na eni, pojemajoča kupna moč na drugi strani. Pojemajoča kupna moč — to ni samo nesreča, stiska, pomanjkanje pri milijonih ljudi, to je tudi brezposelnost množic, propadanje mlade generacije in počasno gladovanje odraslih, ki so vrženi na cesto, ko so še močni, sposobni in voljni delati.

Davno je že kapitalizem prenehal biti revolucionarni element zgodovinskega razvoja. Postal je sit, rejen in reakcionaren. Svet je spremenil v norišnico, katastrofo za katastrofo povzroča in ustvarja krize tako hude in dolgotrajne, kakor jih nikdar poprej ni bilo.

Kje je izhod, kje je rešitev?

Nosilci kapitalistične družbe ne vedo odgovora. Vsi njihovi ukrepi niso mogli omiliti krize; doprinesli so samo k povečanju kaosa.

Kako pa odgovarja socialistično delavstvo na problem krize?

Pokazati na socializem kot na rešitev, kot na višji družbeni sistem in

odpravo vzrokov človeškega izkoriščanja, je brez dvoma pravilno, toda ni vselej in povsod prepričevalno.

Delavstvo je od izbruha svetovne vojne sem doživelo morje razočaranj. Po drugi strani je pa nacionalistični šovinizem med vojno našel pot tudi med široke delavske kroge.

Leta povojne dobe so bila v znamenju boljševiske vlade v Rusiji in v mirni graditvi, v takozvanem pozitivnem delu v drugih deželah kapitalistične produkcije. Socialistične vlade so tu in tam prišle začasno na krmilo. Politični vpliv socialističnega delavstva je imponirajoče rastel. Strokovne organizacije posameznih držav so dosegle precejšnje uspehe. Zdelo se je nekaterim celo, da se bo uresničil socializem z mirnim prodiranjem. In vendar ves ta razmah ni mogel preprečiti razvoja drugih dogodkov. Zato so nastali novi dvomi, nova razočaranja, ki so sledila iluzijam. Ponovno se je pokazalo, da sta bila iluzija kakor razočaranje najmočnejša tam, kjer je bilo delavsko gibanje premalo idejno podkovano. Iluzije in razočaranja so utemeljena ne v socialistični ideji, temveč v pomanjkljivem poznavanju družbenega razvojnega procesa in njegovih osnov. Socializem bo napravil svojo pot, prodril bo kot zgodovinska nujnost, kakor je nekoč kapitalizem zmagal po dolgotrajnih, vihnih bojih s fevdalizmom. Pa kakor se kapitalizem v dveh državah ni na enak način uveljavil, tako je s socializmom. Kajti pri tem odločajo različne razmere, pa tudi različna zrelost, zalet in podvig živega gibanja.

Mi se ne moremo iztrgati iz sredine, v kateri živimo, ne moremo delati brez ozira na razmere, kakršne so, ne moremo prezreti preteklosti, iz katere smo zrasi, kakor ne more pameten človek reči, da bo brez ozira na najhujši mrz hodil brez srajce.

Socialistična ideja ni osebno hrepenenje nesrečnih ljudi, ni filozofska špekulacija. Iz resničnosti je nastala in se razvijala in za novo resničnost je ustvarjena. Ideja pa postane dejanska moč šele tedaj, ko osvoji množice, je dejal Marx. Nobena ideja ni dejansko močna že sama ob sebi. Najlepša ideja nič ne zaleže, če ostane samo duhovna last kakega filozofa. Ideja se uveljavlja v živem življenju in trenju nasprotij. Skoro bo minilo že sto let, odkar je Marx v svojem manifestu zapisal: »Proletariat, najbolj spodnja plast sedanje družbe, se ne more dvigniti, se ne more zravnati, ne da bi zletela v zrak vsa nadstavba plasti, ki predstavljajo oficielno družbo.« — Toda delavstvo še danes večinoma nikjer ni v sebi duhovno enoten razred, ki bi se zavedal resničnega svojega poslanstva: ustvariti nov družbeni red. Delavci so se desetletja borili samo za svoje vsakodnevne materialne potrebe in zahteve, pa ves ta boj je bil zopet neobhodno potreben za napredek in oblikovanje gibanja. Danes, ko je očitno, da je potrebna sprememba gospodarskega sistema, ni socializem v ljudeh več samo neka idealna želja, gola teorija, temveč danes postaja ta ideja že živo meso in kri, potreba žive stvarnosti. Razumljivo je, da se srečava ona danes z večjimi težavami nego kdajkoli prej, razumljivo je, da jo hočejo nekateri zatreti s tem, da sprejemajo celo ime socializem (nemški fašisti), da ljudi vsaj prevarijo, če jih že prepričati ne morejo.

Zato je pa danes tem bolj potrebno vzgojno, izobraževalno delo. To delo pa more biti uspešno le tedaj, če bomo vsi med seboj sodelovali iskreno, možato, značajno, če bomo med seboj tolerantni in če ne bomo poskušali zanašati še v kulturno organizacijo frakcijskih sporov. Tako bomo po svojih močeh prispevali k utrditvi tiste ideje, ki bo preoblikovala žalostno podobo sedanosti.

Hrastniški, Trbovlje

Trboveljsko premogokopno družbo (TPD) so po prevratu »nacionalizirali«. »Nacionalizatorji« so pa delnice za drag denar zopet prodali tujim kapitalistom. Pri tem so zaslužili težke milijone. Ker pa se jim je zdel zaslužek s prvo »nacionalizacijo« premajhen, so sklenili TPD še enkrat »nacionalizirati« in nato so delnice še enkrat prodali tujim kapitalistom, pri čemer so »prislužili« še več milijonov. Po vseh teh imenitnih »nacionalizacijah« je TPD danes prav tako tuje kapitalistično podjetje, kakor je bilo pred vojno. Tuji kapitalisti seveda niso sami plačali izgube, ki so jo utrpeli z obema nacionalizacijama, temveč so jo pokrili delavci že v prvih letih po prevratu. Nekateri očitajo delavskemu gibanju internacionalizem, ker je za solidarnost vseh delovnih ljudi proti izkoriščajočemu kapitalizmu. Če bi bili ti naši nasprotniki res pravi nacionalisti, bi morali n. pr. vprav pri TPD pokazati svoj nacionalizem; tako pa, kaj so naredili proti tem »nacionalizacijam«, ki so šle vse na račun domačega delavstva! S svojim velikim vplivom, s katerim se bahajo »Pohod«, »Borba« in tovarišija, bi morali vendar doseči vsaj to, da bi se krivci, ki so znani, poklicali na odgovor in na povračilo škode narodu.

Pa nadaljujmo z zgodbo TPD! Da bi zvrnili na delavske rame vso zgubo, ki je nastala z »nacionalizacijo«, TPD ni sprejela delavskih zahtev po povišanju mezde, češ, da rudarji nakopljejo premalo premoga. Le z napornimi boji si je delavstvo priborilo delna izboljšanja. Koliko je držal ta izgovor o premajhni storitvi rudarjev, se je v vsej luči pokazalo potem, ko je TPD l. 1925 začela racionalizirati in izpopolnjevati obratovanje. Če je pred racionalizacijo prišlo na enega rudarja 600 kg premoga, ga je prišlo po racionalizaciji 1200 kg. Po prejšnjih izjavah TPD bi se moral položaj delavstva dvojno izboljšati. Namesto tega so sledile neprestane redukcije rudarjev in njihovih dohodkov. Če je prej pri TPD zaslužilo svoj borni kruh 12.000 delavcev, jih životari sedaj ob gladovnih mezdah kvečjemu 4.300. Racionalizacija sama na sebi je dobra stvar. Toda pod kapitalističnim sistemom se najboljša stvar preobrne v nesrečo za ljudi in pomeni dobiček le za majhno kapitalistično skupino.

Kakor se je prej TPD izgovarjala s premajhno storitvijo delavcev, se sklicuje sedaj na težave s prodajo premoga, ki ga je preveč. Kako je s to zadevo? V prvih povojnih letih je TPD obvladala premogovni trg v Jugoslaviji. Potem se je pa povečala produkcija državnih rudnikov v Bosni in privatnih v Srbiji. Premog iz nekaterih teh rudnikov je celó boljši od trboveljskega. Tudi prevozni stroški so nižji. V rudnikih, kjer so rudarji še bolj izkoriščani, so tudi produkcijski stroški nižji nego v Trbovljah. In kaj zahteva sedaj TPD od delavstva? Rudarji naj poleg povečane storitve svojega dela, znižanih mezd in manjše zaposlitve zastonj poiščejo Trboveljski družbi še odjemalce njenega premoga. Temu zgledu so sledile še nekatere druge kapitalistične družbe pri naš. TPD ima svoje sijajno plačane komercialne ravnatelje, s katerimi bi vsak minister rad menjal mesto. Ali ni dolžnost teh ravnateljev, da iščejo svojim delničarjem novih trgov, pa čeprav začasno z manjšimi dobički? Ker pa TPD radi svoje nesposobnosti ni našla drugih trgov, je enostavno nadaljevala s prikrajševanjem delavskih dohodkov in začela z omejevanjem produkcije, ki je padla s 1.900.000 ton v l. 1929 na okrog en milijon ton danes.

Rudarji v revirjih so bili pred vojni dobro organizirani. Po vojni pa je med stare rudarje, ki so poznali delavsko solidarnost in strategijo razrednega boja, prišlo z vseh strani mnogo novih ljudi, ki niso imeli nobenega proletarskega čuvstvovanja in ki niso poznali nobene socialistične miselnosti, pač so pa bili tem radikalnejši v besedah. V takem miljeju so se mogli po mili volji vriniti rudarjem razni pustolovci kot njihovi »voditelji« in »odrešeniki«. — Zato so se pa tudi mezdne akcije rudarjev druga za drugo končavale z neuspehi in porazi. Naravno je, da je TPD vse to izkoristila zase in za stalno poniževanje delavstva. Od tedaj so na dnevnem redu poskusi TPD, da odvzame delavstvu danes eno, jutri pa drugo ugodnost. L. 1931. je izvedla petodstotno znižanje temeljnih plač in 15—20 odstotno znižanje akordnih postavk, dočim se je storitev delavstva v istem času ponovno dvignila za nad 8%. TPD je pritiskala še dalje.

Tako je letos zahtevala, da se morajo stari rudarji prevesti v slabše plačane kategorije, da se morajo znižati dnevne mezde in akordne postavke in da se mora znižati deputat premoga, do katerega ima pravico rudar šele, ko doseže kategorijo kopača. To je bila zahvala TPD rudarjem za to, ker so glasno in javno pritiskali na državno upravo, naj kupuje od TPD dražji premog, in iskali s tem družbi novih dobičkov. Delavstvo se je tem skrajno pretiranim zahtevam TPD uprlo z gladovno stavko. V spor je poseglo ministrstvo za šume in rude in diktiralo TPD, da umakne svoje zahteve in začne z rudarji pogajanja.

Prav v interesu rudarjev moramo ugotoviti, da zmagoslavje, ki je radi te intervencije nastalo med delavstvom, ni bilo utemeljeno, ker uspeh ni bil delo njegove lastne moči. Ker ni vodila vsega gibanja ena, trdna strokovna organizacija, se je tekom priprav za definitivno pogodbo med rudarji in TPD vrinila politična špekulacija nekaterih ljudi z dr. Cepudrom in Rošom na čelu, ki so postavili neki svoj »nacionalni akcijski odbor«, ki je napravil med rudarji razdor, nahujskal jih proti izvoljenim zaupnikom in »Zvezi rudarjev Jugoslavije« ter z radikalnimi besedami čelal reklamo zase. Ker rudarski zaupniki niso mogli na zborovanjih pojasniti delavcem resničnega položaja, so bili pod vtisom delovanja tega odbora nagnani še v 94—110 urno gladovno stavko. Istočasno se je skušala z oblatenjem edine prave strokovne »Zveze rudarjev Jugoslavije« in II. rudarske skupine napraviti ponovna zmeda med rudarji. Kakor so pa bili ti čudni »nacionalisti« radikalni v besedah in neustrašni v lažeh, tako so klaverno odpovedali med nepremišljeno akcijo, ki so jo sami pripravili. Nekateri rudarji so se nato spomnili »bojevnikov«, da jim ti pomagajo. »Bojevniki« so jim poslali svojega vodjo tovarnarja Vidmarja in trgovca Ferjančiča, ki sta opravila prav toliko kolikor dr. Cepuder ali Štruc — to je nič.

Zgodba s TPD še ni končana. Če hočejo rudarji, da se bodo obvarovali pred prekomernim izkoriščanjem TPD in pred žrtvami v korist raznih političnih špekulantov in pustolovcev, jim preostaja samo eno: to namreč, da spoznajo, da jih more ščititi le enotna razredna strokovna organizacija, v kateri morajo biti organizirani vsi. Dokler »Zveza rudarjev Jugoslavije« ne bo združevala vseh rudarjev, toliko časa bo TPD po svoji mili volji sukala vajeti; kajti koliko imajo resnične moči razni ljudje, ki govoré o sebi, da imajo odločilen vpliv povsod, so se mogli rudarji prepričati ob žalostnih dogodkih letošnjega avgusta. Ni ga odrešenika izven

delavstva samega. Naj že enkrat to spoznanje res prodre med vse delavce, naj rudarji vendar že iz tega spoznanja izvajajo konsekvence in se vsi kot en moč združijo v »Zvezi rudarjev Jugoslavije« — kajti samo na ta način bodo lahko svoje borbe za izboljšanje uspešneje vodili. Kajti: »Osvojen je delo njega samega!«

R. Gaccia Sánchez, Španija včeraj, danes in jutri

Accion Popular je v Španiji približno to, kar so krščanski socialci v Avstriji. Samo da ne sedi v vladi — to naj šele pride — komplikacije so pa že sedaj tu. Novembrske volitve lanskega leta so prinesle Accion Popular in njenim zaveznikom znaten porast in od tedaj izvira vihar nad Španijo; ključ k sedanjemu položaju pa je drugod.

Da pred ustanovitvijo španske republike ni bilo nikake prave revolucije, je veliki filozof španske dežele Unamuno označil kot njeno najtežjo porodno napako: »Razočaranje je zatorej sledilo njenemu jutru.« Ljudsko gibanje 1931 ni naletelo na noben odpor, ki bi moral njegove sile povečati, in tako se je to gibanje zadovoljilo s političnim preobratom, namesto da bi šlo do socialne revolucije. Osovražene in drage maroške vojne, nič manj kot 38 vladnih izprememb in k zaključku groteskno — nepopularna diktatura Prima de Rive: s tem je stari španski režim pripravil republiko. Armada je bila demoralizirana; poskusi, da bi te revolte zatrli z rabljem, so ogenj samo še bolj razvneli; občinske volitve v aprilu 1931 so v vseh mestih prinesle zmago republikanskim kandidatom; nekaj ur pozneje je triumfiral republika. To je bil lahek triumf in zato se je pozabilo, da je po teh prevratnih občinskih volitvah 5000 republikanecem, ki so jih izvolila mesta, stalo nasproti 22.000 monarhistično čutečih občinskih svetnikov na deželi. V razburkanih aprilskih dnevih niso imele te reakcionarne mase, raztresene po malih in najmanjših naselbinah iberskega polotoka, nobene politične veljave; ker pa sloni špansko gospodarstvo na poljedelstvu in je 70 odst. prebivalstva na deželi, so gospodarji španske dežele — stare fevdalne plasti — mogli polagoma zopet svojo gospodarsko moč prenovčiti v politično. 1931 jih je mesto presenetilo; za hrptom republike so se medtem formirali za protinapad; danes vplivajo na vlade, katerih dejanja so neprestano izpolnjevanje obljub, ki so bile dane desničarjem.

V tem ni Španija noben poseben slučaj v evropski povojni politiki.

Tudi v osebi voditelja Accion Popular ne bo našel srednjeevropski čitatelj nobenih neznanih mu potez. José Maria Gil Robles, tako se imenuje, je politik, nevaren radi svoje jezuitske šole. Svoje delovanje je izrazil z besedami: »Ko je padla krona, sem poskusil rešiti, kar sem mogel, da ne bi padel še križ.« Gilu Roblesu je bilo tedaj šele 33 let. Ker so s padcem monarhije izginile stare desničarske stranke in z njimi stare močno kompromitirane osebnosti, je mladi profesor državnega prava in urednik prav lahko napravil skok iz ozadja do voditeljskega mesta in postal šef novo ustanovljene katoliške ljudske stranke. Ta stranka napada predvsem republikansko ustavo, ki da jemlje življenje katoličanov vse ono, kar je duh v socialni stvarnosti. V malo skromnejši jezik prevedeno pomeni to: boj proti šestindvajsetemu členu španske ustave, ki določa: da se smatrajo vsa veroizpovedanja kot društva, ki jih ne sme niti vzdr-

ževati niti podpirati ne država, ne dežela, ne pokrajina niti občina; katoliški klerus se torej nič več ne plačuje iz javnih sredstev in poleg tega veljajo za njegova posestva splošno veljavne davčne določbe; ta člen pomeni nadalje, da se nekateri verski redovi razpustijo in se njihovo premoženje razlasti, da se gospodarsko udejstvovanje vseh drugih redov do skrajnosti omeji in da nad njihovo posestjo stalno visi meč grozeče socializacije.

Boj vsemu temu pa se vrši seveda po mirni poti, po poti legalnosti: bolje in varneje je poiskati sovražnika v njegovi hiši in tam biti uničujočo bitko, nego čakati, da se poljubi sovražniku, da vdre na naš teren, pravi Gil Robles. Ta program so premotrili denarni možje — takoj jih bomo imenovali po imenih; in njim se je zdela tu investicija kapitala rentabilna. Tako so se reakcionarne mase zopet postavile na noge. Accion Popular še ni bila leto dni stara, pa je že njen ustanovitelj kronal njeno delo z ustanovitvijo »antimarksistične fronte« — volivnega bloka vseh važnih španskih desničarskih strank — katoličanov, fašistov, monarhistov — z Accion Popular kot osrednjo gardo. In plod Roblesovega dela je bila zmaga tega bloka pri novembrskih volitvah lanskega leta: od 470 poslancev v parlamentu je bilo izvoljenih 217 desničarskih kandidatov. Sedaj bi se moralo preiti k »radikalni preobrazbi države« s podporo vseh drugih ekstremnih desničarskih skupin in s parolo »rešitev krščanstva«. Z drugimi besedami: Accion Popular je odločena, če pride na vlado, da uporabi brezobzirno vsa najbrutalnejša sredstva. Tako krščansko preureditev države je sicer pri drugačni zunanje-politični konstelaciji doživela že ena dežela: Gila Roblesa imenujemo Španci »španskega Dollfussa«!

Largu Caballeru, voditelju španske socialdemokratske stranke pa pravijo »španski Lenin«. Kakor vse socialistične stranke, je tudi špansko prisilil poraz nemškega proletariata, da se je zamislila v svojo politiko. Caballero je v pravem trenutku spoznal grozečo nevarnost in nemožnost, da bi jo odvrnil z zastarelimi sredstvi reformizma. Prva faza: volivni boj jeseni. Caballero je vžil množicam elan brez primere; združitev vseh meščanskih in fevdalnih plasti pomeni pripravljanje fašizma, tako je učil množice; delavstvo se mora pripraviti na to, da mu bodo zaprli pot legalnosti. Druga faza: dejanja in napake španskih vlad so dale Caballeru prav; veter se je zasuknil, je pisal socialdemokratski dnevnik »EL SOCIALISTA«, treba je menjati postojanke. In v svojem velikem programatičnem govoru je Caballero izrazil politiko stranke na kratko: »buržuaziji je treba vzeti moč«. »Če nam kdo na to poreče, da delavski razred še ni zrel, mu odgovorimo s Pablom Iglesiasom, ustanoviteljem naše stranke, da bo dozorel po osvobojenju.« Tretja faza: Ta program so si osvojile vse sorodne strankine organizacije; po ogorčenih notranje-strankarskih bojih so strokovne organizacije odslovile vsa okorela reformistična vodstva, v kolikor so se kje nahajala, in Caballero je postal načelnik parlamentarne frakcije, vodja strokovnih organizacij in šef stranke. Sedaj po trdnem združenju vseh socialnodemokratskih skupin dela stranka za enotno fronto z anarhisti, sindikalisti in komunisti.

V Španiji je pa še radikalna stranka, ki je zabita med desnico in levico kot klin. Ta je tudi po svoje manevrirala in je s podporo antimarksistične fronte pri novembrskih volitvah dobila 100 poslancev. Ta manjšina postavlja vlade, ki morajo podporo desničarjev plačevati z vedno novimi koncesijami. Sveta stolica je poprej nasvetovala vodstvu Accion Popular, naj se pridruži temu republikanskemu režimu. S tem so se pribli-

žali republiki njeni krvni sovražniki, republika se je pa morala približati njim z umikanjem določb, ki v živo zadevajo gospodarsko moč cerkve. Premoženje španske cerkve se je v dobi monarhije cenilo na tretjino vsega španskega narodnega premoženja. Ostanek si delé veleposestniki in nova meščanska plast, ki tudi hoče pomesti z »revolucionarnim smetiščem« iz prvih časov republike. Na vse to je pristalo vodstvo radikalne stranke, ne da bi se zavedalo, kaj vse je s tem spravilo na noge.

Zaostalo poljedelstvo Španije — posledica posestnih in kulturnih razmer na deželi — povzroča zaostalost industrije, katere razvoj omejuje nerazvitost podeželskega trga. V tem tiči gospodarsko nasprotstvo političnega položaja: kajti zastopniki vladajočega meščanstva, ki je potrebovalo agrarne reforme, so sedaj podložni zastopnikom fevdalizma, ki jih ovira pri izvedbi njihovih načrtov. K tej kvadraturi kroga pride še druga: Accion Popular sama je podložna drugim desničarskim skupinam, katerim gre vendar za politično oblast, kakor jo same razumejo za obnovo starega odvisnega razmerja med krono, cerkvijo in podložniki. Ta boj že skozi stoletja izpolnjuje špansko zgodovino in se sedaj groteskno izpreminja v vprašanje: monarhija ali republika.

Tako postajajo polagoma monarhisti faktor, ki ga je treba resno vzeti. Doslej jih je najbolj okreplil takozvani amnestijski zakon, ki najbolj koristi voditeljem monarhističnega puča avgusta 1932. Tudi španska republika je torej padla v to napako, da pusti proste roke svojim najhujšim nasprotnikom in tako navdaja njihove pristaše z novim zaupanjem v zmago. Vse to spretno izrablja Calvo Sotelo, eksminister zadnje diktature, ki se je smel po amnestiji vrniti iz pregnanstva in je dal monarhistom na razpolago svoje spočite moči. Calvo Sotelo je nevaren konkurent tudi Gilu Roblesu, čigar trojna igra z žogami republike, monarhije in fašizma začenja postajati nepopolurna. Tedaj je hotel z enim udarcem razvozlati voz: v Escorialu, tradicionalnem španskem kraljevskem dvorcu in grobnici španskih kraljev naj bi se vršila velika manifestacija fašistovsko organiziranih in fašistovsko čutečih mladinskih skupin Accion Popular, ki bi pognala deželi strah v kosti in istočasno podala okvir za republikansko priznanje, ki naj jim izroči vladno roko. Ta groteska se je ponesrečila radi odpora proletariata in od tedaj vedno bolj slabi pohod Accion Popular v središče političnega ustrojstva. Na ta dan je 24 urna generalna stavka vsega delavstva Madrida omrtvela vse življenje glavnega mesta. Stavka je prišla za vse druge popolnoma nepričakovano in še močnejše od raznih dramatičnih prizorov, ki so se pri tem odigrali, je učinkoval popoln fijasko oblasti, ki se ji ni posrečilo niti to, da bi odkrila anonimnost in sedež stavkovnega vodstva. Kurs Caballero maršira!

Zato pa je prejel prav hude udarce »konsolidacijski kurs« radikalov in njihovih ultra-katoliških zaveznikov. Levo krilo radikalov se je spričo prihajajočih dogodkov ločilo od stranke. Manj očitno, pri tem pa nič manjše je nerazpoloženje v vrstah Accion Popular: sen Gila Roblesa, da bo legel brez odpora v pripravljeno postelj, se je razblinil ob trdi realnosti. Njegova izumetničena »maršruta« je spravila njegovo stranko v zadrego: njegovo toleriranje republike mu je zaprlo konservativni dotok, ki prehaja k monarhistom, in ko se je že enkrat zapisal parlamentarizmu, mora še dalje slediti njegovim zakonom, ki vežejo njega in radikale. Kurs se torej razvija naprej, mlinski kamni meljejo desno in levo. In vedno bolj se težišče odmika od parlamenta. Tri vladne krize je španska republika doživela v zadnjem polletju; vse to so bile krize sistema, v

katerih sta se jasno izoblikovali pravi fronti španske politike: stara oligarhija in mlade moči socializma. Oligarhiji na ljubo odpravlja sedaj vlada vse tiste zakone, ki naj ščitijo najrevnejše med revnimi — španske poljske delavce; z odgovorom proletariata, s stavko poljedelskih delavcev sredi žetve pa pričinja tudi direktni boj med obema taboroma. Tako se z rapidno brzino razvijajo objektivni predpogoji končne krize. Strankin organ »EL SOCIALISTA« s plamenečimi besedami kliče delavstvo, naj se pripravi na »španski oktober« in jim pravi: »Dajte svoji taktiki temno mrzlost španskih inkvizitorjev, dajte svojim organizacijam jekleno trdost španske cerkve srednjega veka, dajte delavstvu v vsej državi veliki dih velikih španskih osvojevalcev in potem zaključek zadnje krize ni negotov.«

Milivoj Magdić, Proletarec-borec

Pri nas je v širokem krogu delavcev, zlasti pa nameščencev razširjeno mišljenje, da tvori njihovo privatno življenje nekako avtonomno celoto, ki nikakor ni zvezana s tistim življenjem, ki ga živé v podjetju. Pripravljani so morda, da se boré za uresničenje zahtev, ki so v zvezi s konkretnim položajem v podjetju, toda svoje privatno življenje smatrajo za nekaj, kar se v nobenem slučaju ne more in ne sme spravljati v boj. Njihovo privatno življenje se jim zdi kakor osamljen otok, do katerega ni pristopa z nobene strani.

Kje so razlogi za ta nemogoč pojav? Razlog je samo eden: pri velikem številu nameščencev in delavcev se še ni pojavila duhovna potreba, da si ustvarijo enoten pogled na človeško družbeno življenje. Ljudje se bojé pogledati resnici v oči. Treba je smelosti, da se človek osvobodi tistih neštetihs predsodkov, s katerimi je obremenjen, ko stopa v areno življenja.

Človek vsak dan čuti, kako težko je njegovo življenje. Vidi, kako se mora boriti za vsako malenkost; kako je vedno v nevarnosti, da že pridobljeno izgubi; vidi vse to in je srečen, ko se po dnevnem delu reši tiste sredine, ki ga pritiska in ki mu ne dovoli naprej. Veseli se prostega časa, v katerem se bo oddahnil in ga preživel kot gospod človek. Evo — v tem je stvar in zato se ta človek z vsemi štirimi brani, da bi tudi njegovo privatno življenje prišlo na bojno polje. Človek se hoče oddahnuti od življenjskih težav, tu ga pa silimo, da misli na nje.

Da človek razume, da se vse življenje, tisto v podjetju in tisto na ulici ali doma nahaja na istem bojnem polju in da je to polje okrnjeno, ako se mu vzame le en del, zato je že treba malo globlje pogledati v smisel človeškega družbenega življenja.

Ni mogoče, da bi bil človek zaveden borec v podjetju, hkrati pa malomeščan. Ni mogoče, da en in isti človek v podjetju nastopa za svoje pravice, doma pa pozablja na ves smisel boja in smatra podreditev svojega privatnega življenja skupnim ciljem kot poseganje v njegov hišni mir, ki ga nihče ne sme motiti.

Tu nastane položaj, ki se ne more dolgo držati. Človek-borec, ki živi privatno kot malomeščan, ki se doma ne briga za drugo kakor za namišljen mir — tak človek ne more dolgo vzdržati te razcepljenosti na dvoje. Ena stran mora trpeti, a to bo gotovo — borbena.

In zato se je v tem oziru treba odločiti, kakor je to težko, kajti odločitev pomeni konec ne ene, temveč polno iluzij. Ugodno je živeti v iluzijah, ali kaj hočemo, ko so pa iluzije samo iluzije. Iluzij se ne da jesti, od njih se ne da živeti — iluzije ostanejo le gole iluzije.

Iluzija je, če si proletarec domišlja, da je ta žalostna življenjska stvarnost samo začasno stanje, iz katerega se bo dvignil na »solidno« meščansko eksistenco. Iluzija je, če proletarec misli, da se more v svojem privatnem življenju navduševati za skupne ideale s tistimi, s katerimi je v nasprotju v gospodarskem življenju. Vse take in še druge iluzije je treba odpraviti. Kajti dokler obvladajo delavca iluzije, ne more postati borec. Za boj namreč ne zadošča samo odločnost. Za vztrajen boj je potrebno popolno razčiščenje v vseh pogledih na družbeno življenje. Če ni te jasnosti, človek ne more imeti enotnega stališča do vseh gorečih vprašanj, enotnega naziranja o svetu in ljudeh.

Človek-borec mora biti popoln človek. Človek-borec mora vreči od sebe vse, kar je odveč, vse, kar ga ovira, vse, kar mu moti razgled. Človek-borec ne sme imeti iluzij.

(Iz Magdičeve brošure »Klerikalizam nastupa« v soc. založbi »Naš front« v Zagrebu.)

Zoltán Rónai, Bolgarija

Bolgarija ima z izjemo Rusije med evropskimi deželami sorazmerno najmočnejše agrarno prebivalstvo. Več nego 80 odst. prebivalstva tvorijo kmetje. Prevladujoča lastninska oblika je mala posest, ki obsega običajno po 5 ha. Kmet s 30 ha velja za bogatega moža. V vsej državi je samo okrog 20 posestev, ki merijo nad 300 ha. Industrija, ki se mora za svoj obstoj v precejšnji meri zahvaliti visoki carinski zaščiti, je malopomembna, industrijsko in obrtno delavstvo je zelo slabo plačano. Dočim nima veleposest nobenega odločilnega političnega vpliva, je zelo pomembna politična vloga majhne skupine industrijskih kapitalistov in bančnih magnatov.

Fevdalnega plemstva v Bolgariji ni. Kljub temu te dežele malih kmetov ne vladajo mali kmetje; izvzemši kratko dobo vlade Stambolijskega, vodi Bolgarijo tenka plast inteligence, advokatov, žurnalistov in oficirjev, med katerimi ne igrajo brezpomembne vloge nekateri kapitalisti. V zadnjem parlamentu so bili poljedelci, ki tvorijo več nego štiri petine prebivalstva, zastopani samo z eno petino, dočim so imeli advokati in žurnalisti skoro polovico mandatov. Izjemo je pred leti tvoril samo parlament Stambolijskega, v katerem je bilo 71% vseh poslancev iz vrst poljedelcev.

Revolucionarna nezadovoljnost po porazu, vojna utrujenost kmetov, ki so zaman krvaveli v drugi balkanski in v svetovni vojni, je spravila kmečko stranko Stambolijskega na krmilo. Kljub demokratičnim oblikam je kazal režim Stambolijskega marsikatero diktatorske poteze. Svobode so se omejile, volivni zakon je bil reformiran v tem smislu, da najmočnejši stranki pripada še posebna premija: odredba, ki so jo kasneje v sami Bolgariji in drugod posnemali reakcionarji proti agrarcem samim.

Uvedeno je bilo prisilno delo, ki je deloma služilo tajnim militarističnim ciljem in ki je osnutek najrazličnejših oblik kasnejšega fašistovskega, napol militarističnega prisilnega dela. Stambolijski, pred čigar očmi je lebdele kmečka diktatura v agrarnih deželah, ni mogel zgraditi mostu med vasjo in mestom, niti ni dovolj omejil moči armade. Na teh pečinah se je razbila njegova ladja. Ukvarjal se je sicer z mislijo zveze kmetov in delavcev, toda komunisti, ki so zastopali tedaj večino delavstva, niso bili pravi partnerji za tako koalicijo. Vojna, ki jo je vodila kmečka stranka proti mestu, je ojačila pozicije oficirjev, ki so vrgli v krvavem vojaškem puču 9. junija 1923 kmečko vlado v zvezi z makedonstvujučimi, ki so sovražili kmečko stranko radi njene pomirljive zunanje politike z Jugoslavijo. Delavstvo ni branilo Stambolijskega, šele kasneje so komunisti uprizorili brezuspešne vstaje proti rabeljskemu režimu kontrarevolucije.

Kontrarevolucija, katere politična nositeljica je bila takozvana Zgovor-skupina, katere voditelj je bil profesor Cankov, se je poleg najbrutalnejšega nasilja posluževala tudi parlamentarnih oblik. Po svojem bistvu pa je bila to diktatura armade in makedonstvujučih, ki je zatirala kmečko in delavsko gibanje in ki je pomagala na noge mlademu bolgarskemu kapitalizmu, za katerim tiči v znatni meri tudi inozemski kapital. V zunanji politiki se je šopirila ultranacionalistično, postopala protijugoslovansko in se je proti balkanskim sosedom naslonila na Italijo.

Volitve 1931 so pokazale zopet silen dvig agrarcev, ki jih kontrarevolucija ni mogla zatreti. Vendar te volitve niso prinesle niti agrarne večine niti popolne politične spremembe, ki bi odrezala vmešavanje oficirjev v politiko. Prišla je res era nove koalicije, takozvanega nacionalnega bloka, sodelovanja agrarcev z meščansko-demokracičnimi strankami, demokrati, nacionalnimi liberalci in radikali. Agrarna skupina je bila najštevilnejša v tem bloku, vendar ni uveljavila svoje moči radi premajhne sposobnosti agrarcev, ki jim je kontrarevolucija vzela najboljše voditelje. Meščanski demokrati so imeli zato v koaliciji večjo besedo. Agrarci od svojih obljub ljudem marsičesa niso mogli uresničiti in zato so jih napadale ne samo delavske skupine, temveč tudi njihovi lastni agrarni desidentje kakor tudi obe krili kontrarevolucionarne skupine Zgovor, ki se je razcepila. Zgovoristi, ki so ostali pod vodstvom Cankova, so se imenovali nacionalne socialiste in so si nadevali fašistovske barve.

Razočaranje kmečkih množic nad agrarci, prepiranje v koaliciji za ministrska in druga mesta, nesposobnost in korupcija v upravi so izzvale v državi deloma naraščajočo pasivnost, deloma grozeče vrenje. To politično krizo je poostrila gospodarska. Po sedmih debelih letih visokih cen poljskih pridelkov je prišel v Bolgariji hiter padec cen, čemur se je v l. 1933 pridružila še slaba žetev. Bolgari niso mogli premagati učinkov te krize, čeprav so v zadnjih letih znatno dvignili poljedelstvo — 1914 je bil povprečni pridelek pšenice na 1 ha 6.2 metercenta, 1932 pa 11.1 — dvignili so produkcijo tobaka, rož za olje, vinogradništva in bombaža. Narodno premoženje je padlo s 40 milijard levov na 20, izvoz pa z okroglih 6 milijard v l. 1931 na okrogle 3 milijarde v l. 1933. Kmetje so hudo trpeli pod težko finančno krizo, ki je tesno zvezana z agrarno. Vloge v bankah so padle, diskontna mera je dosegla znatno višino. Pomanjkanje deviz je naraslo tako, da je bolgarska vlada opravičila odsotnost bolgarskih delegatov na tedanji konferenci mednarodnega urada dela z deviznimi težkočami. Kljub temu, da so zmanjšali državni proračun za 1 milijardo, je znašal deficit v l. 1933/34 450 milijonov levov. Država se je čutila prisi-

ljeno, da je začela zapirati šole, kmet je še bolj omejil svojo že itak nizko potrošnjo, konsum soli, sladkorja in piva je padal v rapidnem tempu.

Kmetje, ki so jih pritiskale nizke cene, visoki davki in dolgovi, so pričakovali od parlamenta čudežev za ozdravljenje ran, ki jih je zadala svetovna agrarna kriza. Namesto zaželenih čudežev je nudil parlament prizorišče prepиров in kravjih kupčij med strankami. Agrarci in liberalci so bili nezadovoljni s svojim zastopstvom v parlamentu. Vrgli so radikalnega železniškega ministra Stojana Kosturkova in z njim je padel kabinet Mušanova. Naraščajočo nezadovoljnost z nesposobnim parlamentom je izkoriščala skupina Cankova in takozvani nadstrankarski krog politikov skupine »Zveno«.

V to električno nasičeno ozračje je udaril blisk državnega udara. Državni udar, ki ga je spremljalo kratko izjemno stanje in vojaška zasedba prestolice, je bil izrazito vojaško delo. Nova Georgijeva vlada je to takoj izrazila v svojem manifestu, kjer pravi, da je v splošni korupciji ostala čista samo armada, ki je zato poklicana, da ozdravi deželo. Predsednik in notranji minister sta voditelja rezervnih oficirjev. Nova vlada je proglašila za ideal močno avtoritativno državo. Moč države odnosno armade hočejo uveljaviti tudi proti makedonstvujučim. V zunanji politiki je nova vlada za zблиžanje z Jugoslavijo.

Nova vlada se razlikuje od Cankovega puča v l. 1923 ne samo po svojem razmerju do Makedoncev in po svojem stališču do Jugoslavije. Cankov je naperil svoj puč proti najmočnejši kmečki stranki, Georgijev pa ima proti sebi slabotno agrarno stranko in druge demokratične stranke, ki so dogospodarile. Stambolijski je bil l. 1923 umorjen, Mušanov pa je 12 ur po puču prišel zdrav k sprejemu na francosko poslanišтво. Posamezni ministri stojé blizu različnim strankam, tako Caharijev agrarcem, zunanji minister Batolov demokratom, finančni minister Todorov je med Zveno- in Zgovor-skupino, blizu Cankovi skupini je minister Kasazov in Molov. Puč so pripravljali tudi Cankovi ljudje. Armada si je pa izbrala Zveno skupino, ki se ji zdi zunanjepolitično primernejša od Cankovove skupine, ki se je kompromitirala napram Jugoslaviji.

Kaj hoče nova vlada? V prvi vrsti oblast.

Novi kurs tudi ni brez vsakega fašistovskega obeležja. Brez dvoma pa je, da so bili Cankovovi ljudje izrazitejši fašisti, ki so se naslanjali na makedonstvujuče, dočim se novi kurs opira predvsem na armado in uradniški aparat proti makedonstvujučim, katerih izjemni položaj v državi je ogrožal že tudi premoč armade. Novi kurs koketira s fašistovsko ideologijo, toda se ne naslanja na udarno moč fašistovskih množic, temveč mnogo prej na politično utrujenost množic, katerih fašiziranju se misli ogniti z vojaško diktaturo.

Sicer si je nova vlada izposodila od starih strank različne programatične zahteve. Kmetom se obljublja boljši prodajni trgi, izdatnejši kredit in nizke industrijske cene. Delavcem se obljublja zavarovanje pred brezposelnostjo. Ker je kmet proti visokim davkom in sovražen birokraciji, se obeta znižanje proračuna, pocenitev uprave in justice. Z dobro pripravljeno režijo so bile kmalu po prevzetju oblasti znižane plače ministrom, katerim so se vzeli tudi avtomobili in posebni vagoni na železnicah, število ministrov se je znižalo z 10 na 8, število upravnih okrajev s 16 na 7, število občin z 2700 na 900. Hkrati je proglašila vlada, da bodo vodili občine izobraženi intelektualci, da tako priskrbi kruha svojim zve-

stihim ljudem. Kmetom se obljubljaajo redukcije uradništva, uradnikom pa stalnost mest. V znamenju stalnosti se je že precej izmenjalo železniško osebje. Težko je napovedovati, kako se bo v bodoče razvijalo notranje-politično življenje Bolgarije.

Zunanjepolitično pomeni ta sprememba bistveno omejitvev italijanskega vpliva na Balkanu in ojačenje politike francosko-ruske zveze in male antante.

Ignazio Silone, Fontamara

Prevaja Talpa

Kruh

Ker ni imel junak Porte Pie ne lastne hiše ne bližjih sorodnikov, se je zatekel v široko posteljo Mariette Sorcanere.

Končalo se je torej tako, kakor bi se moralo pričeti, če bi mu že od mladosti ne plavala pred očmi fata morgana velikega premoženja. Medtem ko pa je bila Marietta še ženska, ki je sicer kakor volk že izgubila dlako, ne pa še poželenja, pa je bil junak že popolnoma uničen.

Po cele ure je nepremično kakor kuščarica ždel v soncu.

»Zakaj smo se prav za prav rodili?« je povpraševal vsakega, ki se mu je približal.

Kaj bi mu naj na to odgovorili? Kdo pa ve, čemu se ljudje rode?

Niti Generale Baldissera ni tega vedel. Njega je poročilo iz mesta najbolj zadelo. Stari svet, ki je na njem še zmeraj trdno visel, je bil že skoraj trideset let mrtev. Na njegovo mesto je stopil tuj in zmeden svet, v katerem so se dogajale norčave reči.

Kafoni so še zmeraj orali zemljo z lesenimi plugi, medtem ko so meščani rezali nebo z letalnimi stroji.

Kafoni so še zmeraj hranili bakrene novce, ki si jih dobil dvajset za liro, medtem ko so meščani govorili samo o tisočlirskih bankovcih.

Kafoni se niso mogli niti nasititi, čeprav so od jutra do noči grebli po zemlji, medtem ko si si v mestu kaj hitro pridobil premoženje, če si se pretepal po cestah.

Izven Fontamare se pač ni nihče več spominjal krščanskega generala, ki je prostovoljno odšel v Afriko, in nikjer niso več peli stare pesmi:

»Ne zaupaj črnim ljudem!...«

Novi gospodarji v mestu in njihovi časniki so hvalili smešne umetnije, kakor kazenske ekspedicije proti javnim lokalom, uredništvom in zasebnim hišam.

»Kaj pa danes prav za prav pojo v mestu?« je neki dan z važnim obrazom vprašal čevljar junaka.

Postavil se je na sredo trga in začel peti najnovejši mestni šlager:

»Raztrgaj me
in vzemi moje srce,
raztrgaj me!...«

Na postaji so mu dali še propagandno knjižico za novo vlado, ki bi jo naj ponesel kafonom. Upali smo, da nam bo morda vsaj ta knjižica kaj več povedala o vladnih namerah, zato smo se zbrali okrog junaka, ki nam je bral iz nje.

Prvi del je bil posvečen žanjcem in je obsegal neko pesem. Prepisal sem si jo v upanju, da bom nekoč koga našel, ki mi jo bo razložil. Pesem se glasi:

Pod vroče pripekajočim soncem
stasito koraka žanjec,
srce je polno vriskajočega upanja
radi bujne žetve.

V dolini, v mračnem šumenju
žive ljudje trudni in stisnjeni,
na širokih, veličastnih vrhovih
polzi duh neskončne svežine.

Vkljub soparnemu snovanju poldneva
stoje prijazne hišice
v oživljajoči senci.

In iz grmov, polnih molčanja,
doni sladko prilizovanje plesa
srebrno curljajočih vodopadov.

Ostali deli knjižice so bil razumljivejši in so govorili o sreči življenja na deželi; spominjam se sledečega mesta:

»Kam gredo mestni ljudje, če iščejo miru in hlada?

Na deželo!

Mestni ljudje so suhotni, nervozni, bledi, melanholični. Podeželski ljudje so pa močni, veseli, zdravi, optimistični.«

Vse, kar je novi režim napravil za kafone, je bilo popisano v bleščečih barvah:

»Pod novo vlado delajo kafoni samo še osem ur na dan.

Kafoni so zavarovani zoper nezgodo, bolezen in brezposelnost.

Davki so se kafonom znižali.

Banke dajejo kafonom posojila.«

Ko nam je junak ta odstavek bral, smo se spogledali in mislili, norčuje se iz nas.

Nato pa je dal junak knjižico Michelu Zompi, ki je ponovil iste stavke.

Michele Zompa jo je dal Pontiju Pilatu in tudi ta je bral isto.

Pontius Pilatus jo je dal Berardu, ki tudi ni mogel drugače prebrati.

Končno pa je dal Berardo Viola knjižico meni in še enkrat sem prebral:

»Pod novo vlado delajo kafoni samo še osem ur na dan.

Kafoni so zavarovani zoper nezgodo, bolezen in brezposelnost.

Davki so se kafonom znižali.

Banke dajejo kafonom posojila.«

Konec knjižice se je glasil:

»Skratka, oblast je v kmetskih rokah. Končno ima poljedelska Italija ustrežajoče vodstvo. Kmetski interesi so na prvem mestu, kajti kmetje predstavljajo domovino.«

Michele Zompa je izrekel dvom, ki je bil v nas vseh:

»To knjižico je napisal ali nasprotnik režima, da bi ga zasramoval, ali pa se je porodila v blaznici...«

»Morda, toda meni so jo dali karabinieri...«, je odgovoril junak.

Berardo Viola je končno pripomnil: »Čemu neki razdeljujejo karabinieri tako šušmarijo? Čemu dopušča vlada princa Torlonije in bank

take spise? Čemu se dela, kakor bi bila vlada kafonov? ... Čemu skuša izropavati in moriti kafone v imenu kafonov? ...»

Tedaj smo prvič opazili, da se je vlada izdajala za vlado kafonov, čeprav je vprav ona izročila kafona lakoti.

»Vsaka vlada je zmeraj bila proti revnim,« je skušal pojasniti junak Porte Pie. »Toda sedanja vlada je vlada prav posebne sorte ... Je sicer proti revnim, a na poseben način ... Med tistimi, ki so prelivali za novo vlado kri, je bilo mnogo revnih. Ne govorim o sebi in o ljudeh moje vrste, čeprav ne more nihče trditi, da bi bili bogati. Nego govorim o uradnikih, železniških in tramvajskih nameščencih ter o dninarjih, ki so bili prvi med fašisti ... Govorim o miličnikih, med katerimi večina tudi niso milijonarji, nego revni kafoni. Brez njih bi se današnji režim ne vzdržal dolgo; toda prav nje nujno potrebuje. Čim bolj zastopa vlada koristi princa Torlonije in bank, tem bolj potrebuje ljudstvo, tem bolj mora skušati ljudi prepričati, da je vlada kafonov in vseh delavcev ...«

Kar nam je povedal junak Porte Pie, ni bilo docela jasno.

Toda že nekaj časa nam marsikaj ni bilo docela jasno.

Impresario je ropal na desno in je ropal na levo, to je bilo jasno. Počel pa je to v imenu zakona in to je bilo manj jasno.

Milica je prišla v Fontamaro in je posilila različne ženske, tudi to je bilo jasno. Toda napravila je vse to v imenu zakona in v prisotnosti policijskega komisarja in to je bilo manj jasno.

V Avezanu so malim najemnikom zvišali najemnino, velikim pa jo znižali in tudi to je bilo jasno. Toda vse to je predlagal zastopnik malih najemnikov in to je bilo manj jasno.

Takoimenovani fašisti so večkrat pretepli, ranili in celo ubili nedolžne ljudi, samo ker so motili impresarija in to je bilo jasno. Toda storilce in morilce je vsakokrat za to poplačala vlada in to je bilo manj jasno.

Če vse natanko premislimo, smemo reči, da vse nesreče, ki so deževale na nas, nikakor niso bile nove in za to najdemo mnogo zgledov v zgodovini. Toda način, kako so prihajale nad nas, je bil nov in grozo vzbujajoč.

Sploh: ničesar nismo več razumeli.

Tisto malo žita, kar bi ga naj od bodoče žetve ostalo v Fontamari, je še zelenega v maju pokupil impresario. Močno smo se čudili, da se je tako previden mož upal žito že v maju pokupiti, ko še nihče ni mogel slutiti, kolikšna bo tržna cena. Toda potrebovali smo denar in tako smo žito poprodali; prav tako so napravili tudi kafoni v sosednih vaseh. Med žetvijo pa je bila uganka rešena: vlada je izdala v prid domačemu žitu zakon in njegova cena je pri dvojnem centu poskočila od 120 na 170 lir. Gotovo je, da je impresario že v maju vedel za bodoči zakon, in tako je na mah pri vsakem dvojnem centu našega žita zaslužil 50 lir, še preden je bilo požeto.

Tako je spravil dobiček našega dela v svoj žep. Ves dobiček iz oranja, setve, vlačanja, pletve, žetve in mlačve; ves dobiček trudapolnega leta je odšel v njegov žep. Kafoni so orali, sejali, pleli, sekali, želi, mlatili, in ko je bilo vse dovršeno, je prišel impresario in zaslužil. Prišla je banka in zaslužila.

Ali bi se dalo temu ubraniti? Niti to se ni dalo. Vse je bilo postavno, strogo postavno. Samo naš protest bi bil protipostaven.

Že nekaj časa je bilo vsako izropavanje kafonov postavno. In če stari zakoni za to niso več zadoščali, so napravili nove.

Berardo Viola, Raffaele Scarpone in jaz bi morali pri donu Circostanzi dobiti še plačilo, ker smo zasadili novo trsje v njegovem starem vinogradu za pokopališčem, ki ga je zadnje leto povodenj skoro na pol uničila.

Neki nedeljski predpoldan smo stopili v hišo k ljudskemu prijatelju, da bi sprejeli plačilo.

Don Circostanza nam je segel v roke in vsakega posebej objel, čeprav še ni bil pijan.

»Koliko dni sem vam pa dolžan?« je vprašal.

Berardo Viola je imel petnajst dni v dobro, Raffaele Scarpone in jaz pa po dvanajst dni: za izobraženca, kakršen je don Circostanza, račun ni bil težak.

Ljudskemu prijatelju pa se je obraz zmračil in je nekaj minut molčal. Stopil je dvakrat, trikrat po sobi, pogledal skozi okno, prisluhnil pri vratih, da bi se prepričal, če nihče ne prisluškuje. Potem je stopil bližje in zašepetal z glasom, ki se je tresel od razburjenja:

»To je strašno... Kar predstavljati si ne morete, kako nas vlada preganja. Vsak dan iznajde proti nam nov zakon. Danes nismo niti gospodarji nad samim seboj, niti gospodarji svojega denarja.«

To je na nas močno vplivalo. Ali je morda začela vlada tudi imenitnike preganjati?

»Samo besedo recite in vsi kafoni bodo vstali kot en mož!« je odgovoril Berardo.

»Ne, ne! Za to ne gre,« je dejal don Circostanza prestrašen. »Gre še za usodnejšo stvar... Tu imate tri plačilne vrečice, ki sem jih za vas pripravil... Za vsakega po enega z dogovorjeno mezdo.«

Res so na mizi ležale tri plačilne vrečice.

»Vse je bilo pripravljeno, kakor je bilo dogovorjeno, niti centesimo ni manjkalo. To mi menda vendar verjamete?«

»Verjamemo,« smo vsi trije odgovorili.

Nato je zopet vsakemu segel v roko in nas vnovič objel. (Čemu bi mu ne verjeli? Komu pa naj verjamemo, če ne njemu?)

Nato je ljudski prijatelj znova povzel:

»Prav davi sem sprejel novo delovno pogodbo za poljske delavce v naši provinci... to je bil zame strašen, nenaden udarec... Berite!«

Vzel sem časnik, ki mi ga je ponudil don Circostanza in prebral iz njega nekaj z rdečim svinčnikom podčrtanih mest:

»Mezda poljskim delavcem prve kategorije (moški od 19. do 60. let) se zniža za 40 odstotkov.

Tako znižana mezda se pri mladostnih, ki jim je 17 do 18 let (druga kategorija), zniža še za 20 odstotkov, pri ženah in otrokih (tretja kategorija) pa za 45 odstotkov.«

»Ali ni to strašno? Povejte, ali ni to grozno?« me je prekinil ljudski prijatelj.

Bral sem dalje:

»Poljska melioracijska in zemljiška dela, nasajanje in presajanje vinogradov, olivnih nasadov in sadovnjakov, napravljanje greznic, napolnjevanje, čiščenje, kopanje jarkov, trebljenje gozdov, zidanje cest itd. spadajo pod posebno določbo; vse to spada v rubriko zasilnih del, ki se jim po gorenji odločbi mezda zniža. To znižanje pa ne sme presegati 25 odstotkov.«

»Ali ni to neverjetno? Kaj se le vriva zakon med gospoda in hlapca? ... Kje pa je potem naša svoboda? ...«

»Saj so tamle naše tri vrečice... Vzamemo jih in vse bo v redu.« Berardo je hotel svojo kar spraviti. Toda oni ga je zadržal.

»Kaj? ...« je začel kričati in izpremenil glas in obraz. »Silo in v moji hiši? ... V moji hiši? ...«

»To ni sila,« sem dejal. »Za dogovorjeno plačilo smo opravili dogovorjeno delo. Tu ni prav nič težko, napraviti račun ...«

»In zakon?« je kričal ljudski prijatelj. »Kje pa je potem zakon? ... Kaj ne veste, kaj čaka tistega, ki se zoper zakon pregreši? Vi ste ignoranti, vi tega ne veste, toda jaz vem... Radi vas ne maram na galejo... Zakon je zakon in treba ga je spoštovati.«

»Mojzesova zapoved pravi: ne kradi!« sem dejal.

»Danes ne vlada Mojzes, nego Mussolini,« je odgovoril don Circo stanza... »Nisem za to tu, da bi prelomil zakon... Če se nočete na lep način sporazumeti, mi preostanejo samo še karabinieri.«

Don Circo stanza je bil strašno razburjen. Jezno je begal po sobi in bliskal z očmi.

»Tega nisem nikoli od vas pričakoval,« je razgrajal, »po vsem, kar sem vam dobrega napravil... Vse svoje življenje sem žrtvoval za ljudstvo... Kaj pa še hočete? Ali hočete, da propadem? ... Zakaj me hočete uničiti? Kar odkrito mi povejte, zakaj me hočete uničiti? ...«

Končno se je pomiril, stopil k pisalni mizi, vzel Berardovo vrečico in potegnil iz nje 85 lir. Nato je vzel kos papirja in svinčnik in pričel računati:

»Po zakonu moramo 40 odstotkov odtrgati... Znaša 34 lir... Ostane 51 lir... Od tega zneska moramo po zakonu za zasilna dela odtrgati 25 odstotkov... Znaša 13 lir... Ostane Berardu 38 lir... Ljubi, preljubi Berardo, prav žal mi je, toda krivi so fašisti.«

Nato je vzel don Circo stanza mojo vrečico in potegnil iz nje 78 lir. Zopet je začel računati:

»Po zakonu odtrgajmo najprej 40 odstotkov... Znaša 32 lir... Ostane 46 lir... Sedaj odtrgajmo še 25 odstotkov... Znaša 12 lir... Ostane 34 lir...«

Isti maneuver je ponovil tudi s Scarponovo vrečico.

V navalu radodarnosti je poklical don Circo stanza nato deklo in nam ponudil vina.

Bili smo dovolj neumni, da smo ga pili.

Isti predpoldan je poklicala donna Zizzola Baldovina Sciarappa in njegovo ženo v mesto. Baldovino je najel od dona Carla košček zemlje in je nekaj dni preje plačal najemnino. Toda doni Zizzoli to ni zadoščalo, ker je Baldovinova žena prejšnje leto poleg zneska prinesla za darilo še štiri in dvajset jajc, in dona Zizzola je po običajnem pravu menila, da mora tudi v bodoče vsako leto poleg zneska za najemnino dobiti še štiri in dvajset jajc.

Tik pri hišnih vratih ljudskega prijatelja smo srečali Baldovina Sciarappa, ki je svojo ženo sredi ceste do krvi pretepel. Bila sta pravkar pri donni Zizzoli in sta končno bila primorana, da sta po običajnem pravu priznala darilo štiri in dvajsetih jajc za dodatek k najemnini... Darilo si je prvotno izmislil Baldovino, toda žena ga je prinesla tja, pri čemer pa ni izrecno rekla, da gre samo za enkratno in posebno darilo... Torej je bila v bistvu njena krivda. Odslej naprej bo donna Zizzola imela pra-

vico zahtevati za letos, za naslednje leto, za vsa naslednja leta do Baldovinove smrti, in po njegovi smrti do sinove smrti štiri in dvajset jajc kot dodatek k najemninu.

Eno nam je postalo polagoma jasno: vsak dan so izhajali novi zakoni v prid gospodom, med starimi pa so bili samo tisti prepovedani, ki so bili v korist kafonom.

Enkrat običajno pravo ni veljalo in vendar bi bil tako lep običaj, če bi dobili kafoni zmeraj mezdo, ki so se zanjo pogodili, drugič pa je zopet slabo običajno pravo ostalo v veljavi in bil je prav slab običaj, da so postala vsa darila obvezna. Donna Zizzola je imela lesen obroč za merjenje jajc, ki so ji jih podarili najemniki, in stalno je zavračala vsa tista jajca, ki so smuknila skozi obroč, ker so bila predrobna. Povedati pa je treba, da je bil obroč iz časov, ko so kokoši legle precej večja jajca, in zmerom češče se je dogajalo, da je donna Zizzola zavračala drobna jajca in je zahtevala, naj jih zamenjajo z debljimi. In kaj so mogli kafoni za to, če niso marale kokoši več leči debljih jajc? ...

V tistih dneh je napravil cerkovnik Teofilo zbirko, da bi povabil dona Abbacchija v Fontamaro, kjer bi naj bral mašo. Zbirka je vrgla deset lir, toda don Abbachio nas je obvestil, da so se maše podražile in da pride samo tedaj, če mu pošljemo še deset lir. Teh deset lir smo z veliko težavo — sold za soldom — zbrali in tako je neko nedeljo predpoldne prišel župnik k maši.

Cerkev je bila docela zanemarjena, bila je polna prahu in pajčevin in na mnogih mestih je apno radi mokrote odpadlo od stene.

Edino, kar je bilo lepo, je bila oltarska slika: zadnja večerja.

Na tej sliki drži Jezus v roki kos belega kruha in govori:

»To je moje telo.«

To se pravi, beli kruh je moje telo, je sin božji, je resnica in življenje. Jezus ni mislil ne na kafonski koruzni kruh ne na hostijo, ki je dolgočasen in brezokusen krušni nadomestek duhovnikov. Jezus je imel tedaj resničen kos belega kruha v roki in je govoril: »To tu (namreč beli kruh) je moje telo.«

To je torej delo sina božjega. To se pravi, da je Bog, resnica in življenje. In s tem je hotel reči: kdor ima bel kruh, ima mene (Boga). Kdor nima belega kruha, nego samo koruzni kruh, je izven božje milosti, ne pozna ne Boga, ne resnice in ne življenja. Za tistega, ki nima belega kruha, ki ima samo koruzni kruh, je, kakor bi se Jezus Kristus sploh ne rodil, kakor bi nikoli ne vstal, kakor bi moral Odrešenik šele priti in šele vstati.

Kako bi se pri tem ne spomnili na naše, s tolikšnim trudom pridelano žito, ki ga je v maju še zeleno pokupila banka? V potu svojega obraza smo ga pridelali, nismo ga pa uživali. Mesto ga bo dobilo, jedli ga bodo vsi s psi in mačkami vred, samo mi ne. Mi, mi moramo jesti zmeraj samo koruzni kruh.

In vendar ni mislil naš Kristus zgoraj na oltarju, ko je dejal: »To je moje telo,« na rdeč koruzni kruh, nego na bel pšenični kruh.

In prošnja v očenašu: »Daj nam danes naš vsakdanji kruh«, se ne nanaša na naš koruzni kruh, nego na beli kruh.

Kruh, ki ga je Jezus obenem z ribami tisočkrat pomnožil, da bi nasitil svoje lačne kafone, prav gotovo ni bil koruzni kruh, nego pšenični kruh. In če poje sveta pesem:

»Nebeški kruh naj živi!«

potem pesem ne misli koruznega kruha, nego pšenični kruh (iz žita, ki rase na deželi in ki ga pojedjo v mestu).

Ko je don Abbacchio prebral evangelij, se je obrnil k nam in začel pridigovati o san Berardu. Toda njegovo zgodbo smo bolje poznali kakor on.

San Berardo je bil kafone in je bil zmeraj kafonski svetnik. Največji čudež v njegovem življenju je bil, ko je v lakotnem letu razdelil pescinskim kafonom žito. Zato pa je tudi nekak patron belega, pšeničnega kruha.

San Berardo je umrl v visoki starosti, po življenju, polnem odpovedi. Pripovedujejo, da ga je Bog poznal in mu je bil naklonjen; ko je stopil pred njegov prestol, ga je pozdravil z besedami:

»Vse, kar si želiš, ti je na razpolago... Brez strahu me smeš prositi za ono, kar ti je najljubše.«

Ta ponudba je san Berarda močno zmedla.

»Ali smem za kaj prositi?« je vprašal ponižno.

»Za kar hočeš,« mu je odgovoril Bog hrabreče... »Tu v nebesih zapovedujem jaz... Tu lahko napravim, kar hočem... In naklonjen sem ti: za karkoli poprosiš, vse ti bo uslišano!«

Po dolgem obotavljanju je končno san Berardo prisil:

»Gospod, daj mi velik kos belega kruha!«

In Bog je bil mož beseda, ni se razjezil, nego je objel svetega kafona in se zjokal z njim. Nato je z gromovitim glasom poklical dvanajst angeljev in jim zapovedal, naj priskrbe san Berardu vsak dan od jutra do večera per omnia saecula saeculorum najboljšega pšeničnega kruha, kar ga je v raju.

To se je zgodilo pred približno štiri sto leti.

Odtlej ni prišel noben kafone več v nebesa.

To je resnična zgodba o san Berardu, kakor se podeduje pri nas od očeta na sina. Cerkev pa jo drugače pripoveduje, kajti po modernem nauku se v raju sploh nič več ne je. Tam se vsakdo razveseljuje že s samim gledanjem Boga — ne da bi kaj jedel; tam se na vse večne čase poste. Če je res tako, potem imamo vzrok več, da na zemlji mnogo jemo. Takega mnenja je bil tudi don Abbacchio, kajti poznali smo ga kot velikega požeruha, kot moža, ki je spričo večnega posta poizkušal postati čim bolj debel.

Don Abbacchio je končal pridigo s predlogom, naj priredimo noveno¹⁾, s čimer je skušal pridobiti Vsemogočnega za varstvo fontamareških prebivalcev.

»Maša je nekaj lepega. Toda to še ne zadošča,« je rekel. »Maša traja pol ure in potem je konec. Kdo od vas pa se zadovolji, da bi samo enkrat govoril z advokatom, če ga ta zastopa v važni stvari? Prav taka vztrajnost pa je potrebna tudi pri Bogu. Bog nam je, kajpak, dober, vendar mu je prav vseč, če sliši našo molitev... Novena bi prinesla Fontamari velik blagoslov, če ne materielen, pa vsaj duševen... Za noveno pa bi bilo potrebno, da bi ostal kak duhovnik na stroške prebivalstva devet dni v Fontamari... Stroški bi znašali okrog petdeset lir...«

»Plačuj, samo plačuj,« ga je glasno prekinil Berardo Viola in zapustil cerkev. Sledili so mu vsi moški, drug za drugim.

Tedaj je don Abbacchio pograbil misal, hitro končal mašo, slekel

¹⁾ novena = devetdnevna molitev

mašniški plašč in koretelj in jo popihal iz zakristije — z repom med nogami.

V dobrih časih se duhovniku res dobro godi. Bere mašo, tridue, noveno, krščuje, birma, prinaša popotnico, spremlja na pokopališče in tako je v dobrih časih vse res dobro. Če pa je v deželi lakota, od česa pa naj potem duhovnik živi?

V takih časih je tudi za kafone samo en izhod: boj vseh proti vsem.

V Fontamari sta se komaj našli še dve družini, ki nista bili sprti. Najsmešnejše pretveze so že zadoščale, da so se razvili najljutejši boji. Podnevi so se začeli med ženami, med otroki in so zvečer pri povratku znova vzplamteli med možmi. Enkrat je šlo za izposojen košček blaga, drugič za opeko, ali za sod, ali za kos železa, za kos lesa, za kokoš ali za malo slame.

V takih časih se je desetkrat na dan nudila priložnost za prepir. Toda za nas je bila povod vseh povodov vendarle zmeraj voda.

Cestarji so kmalu izkopali nov vodni jarek in na dan delitve vode so bili tam vsi kafoni, ki jim je šlo za vodo.

Na mestu, kjer bi se naj potok razcepil, je bilo napravljenih dvoje lesenih zatvornic. Njuna naloga naj bi bila, da bi regulirali množino vode, ki bi naj še dalje tekla v staro strugo, in ono, ki bi se naj cepila na impresarijevo stran. To je torej pomenilo, da smo se morali odločiti o dveh skrivnostnih treh četrtinah.

Iz okrožnega mesta je prispelo blizu sto karabinierov, ki so se postavili na cesti v vrsto. Od njih se je odločila patrolja, stopila k nam in nas potisnila od potoka k trtam. Ker še nikoli nismo videli toliko karabinierov, smo to mirno požrli. Kmalu nato sta prišla dva odreda fašistsvske milice, končno pa je prispela visoka gospoda: impresario, notar, don Circostanza, »mislec«, don Cuccavascio, don Ciccone, don Pompino, don Tarandella, kanonik don Abbacchio, don Pelino v črni srjaci, potem še drugi gospodje, ki jih nismo poznali, končno pa kot zadnja Filippo Lepi in Innocenzo La Legge.

Don Circostanza je stopil naravnost k nam, segel vsem v roko in nam priporočil, naj mu v lastno korist zaupamo. Potem je bilo sklenjeno, naj se imenuje komisija starejših ljudi, ki bo prisostvovala delitvi vode. V komisiji smo bili Pontius Pilatus, Jacobo Losurdo in jaz. Ostalim kafonom je bilo dovoljeno, da so se smeli postaviti na glavno cesto za karabinierskim kordonom.

Ko se je to zgodilo, je prečital notar sporazum glede delitve potoka, ki sta ga sklenila prebivalstvo Fontamare in impresario. »Sporazum je docela jasen... Tri četrtine vode se bo iztekalo v novo strugo, ki jo je izkopala občina, in tri četrtine, ki še preostanejo, pa v staro strugo.«

»Stoj, tako pa že ne!« je Pontius Pilatus takoj protestiral. »Pogodba določa tri četrt in tri četrt. Nič drugega. Torej pol in pol... to se pravi tri četrtine za nas in tri četrtine za impresarija. Vsakemu enako...«

»Ne, ne!« je začel kričati Jacobo Losurdo. »Pogodba ni taka. Pogodba določa, da dobimo mi tri četrtine vode, preostanek — če ga bo sploh še kaj — pa impresario. Ker pa je le malo vode, ne bo najbrže zanj nič ostalo.«

»Tri četrtine in tri četrtine, to si je hudič izmislil,« sem dejal jaz. »Kaj tako bedastega se ni še nikoli zgodilo... Dejstvo je, da je voda last Fontamare in da mora ostati Fontamari.«

Po naših gestah in kričanju so spoznali kafoni, ki so stali za karabinieri na cesti, da bo voda razdeljena v našo škodo, in so začeli razgrajati. Zlasti se je Raffaele Scarpone, ki mu je pomagala gruča brezglavih fantov, drl kakor obsedenec.

»Ker so pričeli Fontamarezi izzivati in ker si niti člani komisije niso med seboj edini,« je nenadoma izjavil impresario, »se poslužujem svoje pravice kot župan in imenujem Cavaliera Pelina, stotnika fašistovske milice, in dona Circostanza za zastopnika Fontamare.«

Takoj se je šest karabinierov vrglo na nas in so nas odvedli na cesto k ostalim Fontamarezom, medtem ko je don Circostanza zaklical za nami:

»Le zaupajte mi! Ostanite mirni!«

Za karabinierskim kordonom se je dalo le slabo zasledovati, kaj se je ob potoku dogajalo. Prav za prav nam ta rešitev ni bila neprijetna, vsaj nismo bili ostalim kafonom odgovorni. Bolje je bilo, da je sprejel našo obrambo tak izobražen mož kakor don Circostanza.

Najprej se je približal potoku notar, nato neki arhitekt, nato štirje cestarji z lopatami. Videli smo, kako sta don Pelino in don Circostanza diskutirala z arhitektom.

Pobočje ob cesti, veliko število karabinierov in dostojanstvenikov, ki so se zbrali ob zatvornicah, — vse to nas je oviralo, da bi videli končno-veljavno delitev znamenitih dveh treh četrtin. Toda približno sto metrov dalje spodaj, kjer se je stara struga med sadovnjakom Giacinta Barlette in Papisista zavila, smo mogli natanko dognati, za koliko se je naša voda manjšala in koliko je je sploh še preostalo. Tako so bile vse naše oči obrnjene tja in so skušale dognati, kako so oblast in naša zastopnika v naši neposredni bližini, nekaj korakov od nas, odločili.

Raffaele Scarpone je prvi javil, da je začela voda upadati. Čeprav ni nihče od nas pričakoval, da bo ostala množina vode ista, smo vendar začeli vsi pri pogledu na počasi usihajočo vodno gladino kričati in preklinjati impresarija in njegovo častivredno družbo. Počasi je padla vodna gladina do polovice struge, toda niti tu se ni ustavila ...

»Tatovi! Tatovi! Tatovi!« smo kričali.

Tedaj so Filomena Quaterna, la Recchiuta, Cannarozzeva hči, Guiditta Scarpone, Lisabetta Limona in druge ženske nenadoma poklekile in začele kričati litanije prekletstva:

»Toliko krvi naj izgube, kakor mi vode.

Toliko solz naj prelijejo, kakor so nam vzeli vode.

V njihovih želodcih naj grebe rak.

V njihovih črevih naj domujejo črvi.

Nobeden naj ne vidi več žene in otrok.

Jezus, Jožef, Ana, Marija,

izkažite nam to milost!«

Medtem je voda zmeraj bolj upadala, dokler ni našim pogledom docela izginila.

»Consummatum est!« smo slišali reči dona Abbacchia.

»Vso vodo, vso vodo! Vzeli so nam vso vodo,« smo začeli znova razgrajati. Raffaele Scarpone in Venerdi Santo sta pritisknila s pomočjo ostalih fantov na karabinierski kordon, ki nas je zadrževal na glavni cesti. Vojaki so se kakor norci branili s puškinimi kopiti in so kričeč tolkli okrog sebe: »Nazaj! Nazaj!«

Samo s težavo se je glasu dona Circostanze posrečilo, da je prevpil splošen krik.

»Mir! Mir!« je rjovel. »Saj sem vendar jaz tu, da branim vaše koristi... Počakajte! Le ne neumnosti!«

Potem je prišel vzdolž cestnega pobočja k nam in nam govoril govor, kakršnega smo bili od njega vajeni slišati: »Nič več mi ne zaupate... Zato pa se vam vse skazi... Mar menite, da si boste svoje koristi s krikom in silo obranili?«

Nato se je obrnil k impresariju:

»Ti ljudje so upravičeno nezadovoljni... Treba je najti kompromis. Kot človekoljub in ljudski prijatelj apeliram na tvoje srce! Fontamarezi so pridni ljudje in zaslužijo, da jih spoštujemo... Občina si je z novo strugo napravila stroške. Kar se je zgodilo, se je zgodilo. Kristus je rekel: ‚quod factum est, factum est‘...«

»Tako je,« ga je prekinil don Abbacchio.

»Morda bi se zmenili za termin, ko bi Fontamara zopet dobila vso vodo,« je nato don Circostanza predlagal. »Fontamarezi bi se pomirili, če bi njihova izguba ne bila večna...« Nato je sledil predlog za predlogom:

»Petdeset let!« je menil impresario.

Naš odgovor na to nesramnost je bilo ogorčeno rjovenje.

»Rajši se damo pobiti! Rajši gremo vsi na galeje! Tatovi! Tatovi!«

Končno se je donu Circostanzi posrečilo, da nas je zopet pomiril in je obrnjen k impresariju rekel:

»V imenu Fontamarezov proglašam podestov predlog za nesprejemljiv. Petdeset let je predolgo! Določiti moramo mnogo bližji, bistveno bližji termin...«

»Štirideset let,« je priporočil kanonik don Abbacchio.

»Pet in trideset let,« je menil don Pelino.

»Pet in dvajset,« notar.

Toda ob vsakem novem številu so vsi kafoni jezno zakričali.

Tedaj je don Circostanza vnovič povzel:

»Dovolite mi v imenu pridnih in delavnih Fontamarezov še en predlog... Kaj bi bilo z desetimi lustri?... Apeliram na dobro podestovo srce, naj doprinese to veliko žrtev!«

Don Tarandella, don Ciccone, don Pompino, don Cuccavascio in »miles« so obkročili impresarija in ga prosili za to žrtev v naš prid.

Ko se je dal impresario dovolj dolgo prositi, je popustil.

Prinesli so list papirja, notar je zapisal predlog dona Circostanze ter ga dal podpisati impresariju, donu Pelinu in očetu misli kot »zastopnikoma fontamareškega prebivalstva«.

(V resnici pa ni nihče izmed nas razumel, kaj deset lustrov prav za prav pomeni.)

Ljubezen

Vsa Fontamara je ugibala, koliko let bi utegnilo deset lustrov znašati. Junak Porte Pie je menil, da sto let, medtem ko se je Generale Baldissera odločil za deset stoletij.

»Morda je pa deset mesecev?« je vzpodbudno menila Sorcanera. Toda nihče se ni z njo zlagal.

Tako ali tako, na vsak način je pomenjalo to za Fontamaro: deset lustrov lakote. Iz dneva v dan so kazali od potoka zapuščeni sadovnjaki in polja žalostnejši izgled. Od konca maja ni nič več deževalo in zdelo se je, kakor bi se celo nebeški oče zavzel za impresarija. Don Abbacchio je izkoristil sušo in nam predlagal prošnjo noveno, toda cerkovnik Teofilo je bil prvi, ki se mu je postavil po robu s takimi besedami, ki so za cerkvenega moža prav za prav že mejile na bogokletstvo.

V ravnini se je počasi vsa žetev posušila. V suhi, izsušeni zemlji so nastale globoke razpoke. Če si od daleč pogledal, se ti je zdelo, da je samo na koruznih poljih Pontija Pilata in Antonija Ranocchije bolje, toda to je bilo samo na videz. Kar je zelenega na rastlinah, je sicer prav visoko zraslo, toda storži — kolikor jih je sploh bilo — so bili majhni in so imeli samo majčkena in neznatna zrna. Najbolj pripravi bi bili še za živinsko krmo. Usoda fižolovih nasadov Michela Zompe, Baldovina Sciarappe in mojih je bila še žalostnejša. Fižol je bil podoben posušeni trobeliki. Sadovnjaki Giacinta Barlette, Venerdija Santa, Antonija Braciale in Papisiste pa so bili taki, kakor da bi jih preplavila lava.

Vse to je pomenjalo za Fontamaro: lakoto.

Navadno je izkupiček iz najetih in ostalih večjih njiv zadoščal, da smo plačali z njim davke in zakupnino, dočim smo uporabili sadeže s polj, ki jih je namakal potok, za prehrano po zimi: dala so nam koruzni kruh in zelenjavo za zelenjavno juho. Ker so nas oropali vode, so nas obsodili na zimo brez kruha in brez mineštre. Ali je bilo to sploh za človeško življenje mogoče? Zdelo se nam je nemogoče. Nihče izmed nas niti poizkušal ni, da bi si vse to v mislih naslikal. Toda na koga naj se sedaj še obrnemo?

Uganka o desetih lustrih, ki je nastala po uganki o dveh treh četrtinah, je izpodkopala vsako zaupanje med nami in »častivredno družbo«. V obeh slučajih nas je po vseh pravilih umetnosti obrnažil isti mož, ki smo mu vedno zaupali zastopstvo naših koristi. Tako se nismo mogli na nikogar več zanesti. Na koga naj bi se potem še obrnili?

Le težko se da predstavljati, kaj je to za nas pomenilo. Vsak kafone se samemu sebi zdi brez varstva in izgubljen — kakor črv na zemlji —, če se mu ni posrečilo, pridobiti si kakega »gospoda« in si priboriti vstop v njegovo klientelo, ki ji stoji na čelu »gospod«, na katerega se lahko v vsakem težkem slučaju obrne: da si pridobi varstvo pred sovražnimi člani drugih klientel, za delo, radi izselitve, za kratek dopust sina, ki služi pri vojakih, za nasvet pri dediščinah, pri vstopu v zakon in v sličnih slučajih. Zato se je vsak kafone zmeraj poizkušal nasloniti na člana privilegiranega razreda, najrajši na kakega advokata. Ta se je zopet opiral na tovariša, ki je imel vpliv pri podprefektu; in tega je zopet podpiral prefekt; in tako dalje do vlade v Rimu. Vsa ta mreža je ustvarjala potem tisto, kar imenujejo izobraženci »državo«.

Nikoli bi si Fontamarez ne upal stopiti v javno poslopje, da bi dobil na primer krstni list, ne da bi ga spremljal don Circostanza. Tam bi ga namreč z brcami odpravili. Generale Baldissera je večkrat pripovedoval, kako so hodili Fontamarezi v prvih časih po dograditvi železnice iz Rima v Pescaro na postajo razen z denarjem za vozovnico še s priporočilnim

pismom dona Circostanze. Kajti železnica je bila last države in ali je imela ta sploh še kdaj kako dolžnost do kafonov? Potovanje je postajalo zmeraj bolj vsakdanje, vlaki so bili zmeraj bolj polni in tako se je navada, da bi prihajali ljudje k okencu kupovat vozovnice s priporočilnimi pismi, polagoma pozabila; kafoni so začeli potovati celo v Rim, ne da bi se preje o tem posvetovali z donom Circostanzo. Toda v vseh drugih slučajih bi se kafone brez varstva finega gospoda počutil kakor riba na suhem.

Táko življenje se nam je zdelo samo po sebi umevno, toda starejši so se spominjali še drugačnih časov. Preje so bili pri nas trije ali štirje veleposestniki, če vštujemo škofa; ti so bili lastniki vsega in so vse sami vodili na podlagi dveh ali treh zelo enostavnih zakonov, ki jih je vsak poznal. Nato so prišli Piemontezi: vsak dan so izdali nov zakon, vsak dan so ustanovili kak nov urad; da bi se ljudje iz vsega tega spoznali, so bili potrebni juristi. Po besedilu so veleposestniki izgubili svoje pravice in pred zakonom so postali vsi ljudje enaki. Da pa se je dalo vse to uporabiti, izkoristiti ali izrabiti v tujo škodo, so bili potrebni advokati. Ko sem bil še otrok, sta bila v našem glavnem mestu dva odvetnika, ki sta bila obenem tudi notarja. Sedaj jih je osem in poleg tega so še štirje notarji, če ne računam goljufov, katerih naloga je, da delajo zdražbo. Da tolikšna množica advokatov živi, so prisiljeni, da si vsak teden izmislijo nove spletke, da delajo vsepovsod zdražbo in da kratke pravde zavlačujejo. Različni spori v nazorih, ki so se preje mirno poravnali, trajajo danes radi advokatov leta, stanejo, da se ne da povedati, in zapuščajo za sabo še sovražstvo in jezo. Tudi razmerje med družinami postaja radi advokatov zmeraj slabše. Vtikajo se v vse. Njihove kretnje, njihov glas, njihov način oblačenja, način, kako pozdravljajo, pijo, jedo — vse to je preiščeno, da bi si nalovili čim več kafonov. Največja kafonova častihlepnost je, da ima odvetnika za botra; zato vidiš, kako je na dan birmanja vsak odvetnik pred katedralo v glavnem mestu obdan z okroglo desetimi kafonskimi otroki, ki jih spremljajo praznično nališpane matere. Zato so bili advokati pri vseh velikih družinskih slavnostih zmeraj najbolj neizogibni častni gostje, zlasti pa jih dobiš na ženitovanjskih pojedinah, kjer sede vedno desno od neveste.

Vsaka klientela pa je proti drugi prav brezobzirno postopala. Vsaka si je skušala osvojiti župansko mesto ali podestovo, vsaka si je skušala osvojiti mesto uradnega sodnika, stotnika karabinierov, podprefekta, kraljevega državnega pravdnika ali pa dobiti mesto poslanca. Cilj njihovih sanj so bile občinske in dobrodelne blagajne; vse te urade so razdelili med lastne pristaše, nato so samovoljno določali davke, prevzemali vsa občinska dela in so volilni sezname kar mrgoleli mrtvih in odsotnih, kadar so bile volitve.

Tako se je tej ali oni klienteli često posrečilo, da se je polastila vse vasi. Fontamara je zmeraj sledila donu Circostanzi, Collarmeje je poslušala dona Cuccavascija, Ostona dona Aciona, Bisegna dona Tarandello, San Benedetto dona Pomponija. Uradni sodniki, karabinieri in uradniki so se menjavali, toda vsak, ki je na novo prišel, se je moral pokoriti vladajoči klienteli ali pa je moral oditi.

Spori med »gospodi« so postali spori med vami. Zadošča, če se spominimo samo na vojno med Pescino in San Benedetto l. 1913; to je bila vojna med gospodi, ki so jo vodili kafoni z vsemi sredstvi: zastrupljali so

vodo, pustošili vinograde, zažigali kašče in zraven streljali; bila je to vojna, ki jo je rimska vlada le z največjo težavo ukrotila in je morala poslati en infanterijski polk in sto mož kavalerije. Vojna se je končala, toda sovražstvo med kafoni ni prenehalo.

V klientelah niso bili samo tisti kafoni, ki niso imeli kaj izgubiti, kaj braniti in kaj doseči; to so bili kafoni brez zemlje; v klientelah niso bili tisti izmed njih, ki niso bili lopovi in ki niso bili pripravljeni slediti pove-ljem gospodov — bodisi kot služinčad, kot pastirji in v novejšem času kot fašisti.

Treba pa je poudariti, da niso takozvane stranke, ki so se v zadnjih časih v naših krajih po tujih vzorih ustanovile, prav nič drugega kakor stare klientete z novimi imeni. Tako se je postavil don Circostanza za voditelja ljudske stranke, da bi svoj vpliv na kafone še povečal. Pred nami je nastopal kot branitelj Marsice pred tujimi podjetniki, kot prvoboritelj za samoupravo in razlastitev Fucina, toda pred impresarijem se mu je zmeraj posrečila prav čudovita dvojna igra.

(Dalje prihodnjič)

Premnogim je delavska organizacija kot dežnik: spom-nijo se na njo le, kadar jo potrebujejo. „Svobo-daš“ pa mora pomagati delavski organizaciji vselej, ker s tem pomaga vsem in sebi.

Tudi denarne žrtve za organizacijo kažejo zavednost članov.

Zapisnik

18. rednega občnega zbora delavske kulturne zveze »Svoboda« v Ljubljani dne 9. septembra 1934.

Predsednik s. Štukelj otvori ob pol enajsti uri občni zbor z dnevnim redom:

1. Otvoritev in volitev komisije za overovljenje mandatov;
2. Poročilo zvezinega odbora in nadzorstva;
3. Delo podružnic;
4. Volitev zvezinega odbora, nadzorstva in razsodišča;
5. Sprememba pravil in določitev članarine;
6. Razno.

Predsednik pozdravlja vse zbrane delegate, zastopnico ameriškega slovenskega delavskega gibanja s. Turpinovo in zastopnike sorodnih delavskih organizacij, od katerih še posebej pozdravljajo zbor »Svobode« Strokovna komisija, Cankarjeva družba, Splošna delavska zveza, SMRJ in Zveza delavskih žen in deklet. Potem predstavi zastopnika politične oblasti.

Predsednik se spomni vseh umrlih »Svobodašev«, zlasti ranjkega s. Jernejčiča, člana zvezinega razsodišča. Vsi delegati vstanejo v njih počastitev.

Preden preide na nadaljnji dnevni red, sporoči predsednik, da se nahajata v dvorani dva člana jeseniške »Enakosti«. »Enakost« ni član zveze niti ni povabljen, zato po pravilih in društvenem zakonu ne more prisostvovati občnemu zboru. O tem ne more biti ne debate, ne glasovanja, ker posebno danes ne smemo v ničemer kršiti zvezinih pravil in zakona o društvih. Če želi »Enakost« stopiti v »Svobodo«, naj sporoči svojo željo zvezinemu odboru, in ko bo včlanjena, jo bomo z veseljem pozdravili v svoji sredi. Dokler pa ni članica, ne more prisostvovati občnemu zboru in zato poziva njena delegata, da zapuščita dvorano, da se more vršiti občni zbor. To je soglasen sklep vsega zvezinega odbora in nadzorstva, v katerem so zastopana vsa okrožja »Svobode«. Ta sklep je obema zastopnikoma sporočil že pred občnim zborom s. Moretti in čudno je, zakaj še vedno nadlegujeta občni zbor, namesto da bi našla isto pot v »Svobodo«, kakor so jo našle vse podružnice.

Ker zastopnika »Enakosti« kljub ponovnemu pozivu ne odideta, odredi predsednik glasovanje o zaupnici zvezinemu

odboru, da se vidi, da jo večina članstva odobrava.

Za zaupnico glasujejo: (v oklepaju število članov) Celje (83), Črna (58), Gorje (16), Kranj (104), Lesce (48), Ljubljana (123), Liboje (26), Litija (42), Maribor (118), Mežica (44), 1 delegat (s. Gabriel) iz Ptuja (29), 1 delegat (s. B. Jugovar) iz Rog. Slatine (14), Štore (37), Trbovlje (115), Tržič (28), Zabukovca (33), Zagorje (62), skupaj 980 glasov. Proti glasujejo: Črnuče (25), Dobrunje (75), Hrastnik I (66), Hrastnik II (48), Javornik (73), Kočevje (17), Laze (18), M. Sobotka (62), Novo mesto (24), Ptuj (s. Šafranko 29), Rog. Slatina (s. Matko 14), Snebrje (19), Zalog (38), skupaj 508 glasov. Druge podružnice niso bile zastopane, Ljubčna se je pa šele ustanovila.

Zastopnika »Enakosti« se še nista odstranila, delegati so predlagali, naj jih reditelji sprejmi iz dvorane; končno je zastopnik pol. oblasti pozval vse k redu in miru. Nato sta odšla.

Predsednik preide nato na dnevni red in prosi za predloge za komisijo za overovljenje mandatov.

S. Marinšek iz Ljubljane predlaga ss.: Morettija, Breznika, Oškaka, Štanteja in Krča. S. Kocjančič iz Dobrunj predlaga zastopnika iz ljublj. okolice. Po s. Martinšku predlagana lista se sprejme s 26 proti 13 glasovom. Predsednik prosi komisijo, naj pobere poverilnice in naj med opoldanskim odmorom sestavi poročilo in predlog za nov zvezin odbor, nadzorstvo in razsodišče.

Nato poda predsednik poročilo o zvezinem delovanju od 17. občnega zbora dalje. Opozarja na tiskano statistično poročilo v prejšnji »Svobodi« in dodaja k temu še sledeče: Zveza je narasla iz 29 na 36 podružnic; beležili bi napredek za 10 novih podružnic, če ne bi bila trem pravila zavrnjena. Dosegli smo v zadnjih 12 letih najvišje število članstva, redno plačujočih 1696. Omenja rezultate okrožnih konferenc. Najagilnejše okrožje je bilo celjsko. Impozanten je bil rudarski festival. Z uspehom se je proslavila 15 letnica Ivan Cankarja, zbralo se je precej tiskovnega sklada, izvršili so se vsi sklepi radi dramske podzveze, pevska podzveza je tudi vzorno administrativno poslovala, manjkalo ji je strokovnjakov, se-

daj se prenese njen sedež v Ljubljano in upajmo, da bo tudi pevsko-tehnično dvignila zборе. Pripravlja se med drugim delavska pesmarica. Predavanj in tečajev je bilo toliko, kolikor smo le zmoogli predavateljev. »Svoboda« je notranje dobro zgrajena organizacija in zelo živa, da vzbuja zanimanje vse delavske javnosti. Nobenega dlakocepstva, pa vsi morajo gledati le interese »Svobode« in zveza bo še bolj napredovala.

S. Cvetko Kristan v imenu nadzorstva prečita bilanco in predlaga razrešnico.

Predsednik poda nato besedo s. Teplemu o bodočem delu podružnic, s pripombo, da se bo o obeh točkah skupaj vršila debata. S. Teplý izvaja:

»Svoboda« je avantgarda našega delavskega razreda že po svojem bistvu. Pri nas je največ delavcev še včlanjenih v strokovnih organizacijah, ki se izčrpavajo v boju za vsakdanje potrebe delavskega razreda: za višjo mezdno in boljše delovne pogoje. Res, da raste vse delavsko gibanje iz tega boja, toda temu boju je treba še nadstavbe, ki jo pri nas predstavlja »Svoboda«. Vanjo že po naravi reči prihajajo sodruzi, ki jim mezdna vprašanja niso vse, nego se hočejo še izobraziti in se natančneje seznaniti s socializmom. To pa že samo po sebi vsebuje višjo zavest, zato je »Svoboda« danes res jedro najnaprednejšega proletariata. Tega dejstva bi se morale zavedati vse podružnice, pa tudi vsak posamezni »Svobodaš« ter po njem urediti vse svoje delo. Iz te zavesti namreč izvirajo različne dolžnosti.

Kakšne dolžnosti pa ima **posameznik** v podružnici? Da redno plačuje članarino, da je aktiven delavec — vse to se razume samo ob sebi. Vsaka podružnica pa ima različne sodruge: bolj in manj zavedne, sodruge, ki vedo kaj več o socializmu, in sodruge, ki še niso prodrli vanj. Dejstvo pa je, da uspevajo samo tiste podružnice, kjer je vsaj nekaj ljudi, ki vedo, za kaj gre. In na slednje se najprej obračam. Ni namreč dovolj, da je tak sodrug prešinjen z našo idejo samo na sestankih, shodih in v društvenem lokalu, nego mora biti z njo prešinjen tudi v zasebnem življenju. Socializem ni samo stremljenje po boljši družbi in borba za njo, nego pomenja obenem tudi sovrastvo do vse gnilobe, malomeščanskih razvad in filistrstva, ki nas obdaja. Zato se pravi »Svobodaš« nikoli ne bo pogreznil v malomeščanski način življenja, nego bo živel tudi doma, kakor se za socialista spodobi. Pravega »Svobodaša« izdaja že njegovo stanovanje, njegova družina, na-

čin vzgoje otrok. Malo čuden vtis napravijo, če najdeš pri zavednem Svobodašu v stanovanju namesto Marxove slike svetniške podobe.

Res vpliven postane samo tak »Svobodaš«, ki je notranje dograjen, in reči moram, da sem srečal že mnogo takih sodrugov. Notranja dograjenost pa še ne zadošča, nego mora biti tak sodrug tudi nevsieljiv propagandist. Koliko je še mladih sodrugov, ki so prišli v »Svoboda« samo pet ali igrat, ki pa še nimajo pojma o socializmu. Tem vsem je treba odpirati oči povsod — na poti na delo, na sestankih, v gostilni, povsod. Šele tako se bo ustvarila prava skupnost tudi med starejšimi in mlajšimi.

V marsikateri podružnici so sodruzi, ki mislijo o sebi, da so socializem »z veliko žlico jedli«, da že vse vedo, da jim zato ni treba hoditi ne na predavanja in ne čitati knjig. Kdor tako misli o sebi, ni več tvoren, je že izgubljen. Osnovni stavek dialektičnega materializma se glasi: »Vse se nenehoma razvija« in vsak dan prinaša novih problemov, ki so vse bolj zapleteni, kakor se na prvi pogled zdijo. Zato mora vsak zaveden »Svobodaš« v prostem času brati — predvsem dela marksističnih teoretikov, »Svoboda« in knjige Cankarjeve družbe.

Višja enota je **podružnica**. Njene naloge izvirajo:

- iz dela znotraj podružnice,
- iz razmerja do okoliških podružnic,
- iz razmerja do drugih delavskih organizacij,
- iz razmerja do ostalega občinstva.

a) **Delo znotraj podružnic**. To delo je najprej **izobraževalno** v marksističnem duhu. Nemški pisatelj Heinrich Mann karakterizira današnjo fašistovsko dobo kot upor proti razumu. Naša naloga je, da tem bolj apeliramo na razum. Sredstva marksistične izobrazbe so: predavanja, diskusije in delavske šole.

Mnogo ljudi pa je, ki se jih da predvsem **čuvstveno** zajeti. Sredstva za to so pevske odseki, ki se naj uče v prvi vrsti delavskih pesmi, ter dramski odseki, ki naj goje tudi recitacije raznih proletar-skih pesmi. Prav v tem, da čuvstveno zajemata ljudi, leži pomen teh dveh odsekov in pa v tem, da zbirata ljudi. Zato imej vsaka podružnica vsaj enega od obeh odsekov. Če podružnica tega nima, šepa na eno nogo.

Dobro bi bilo, ko bi podružnice skušale oboje vplivati (na razum in čuvstvo) na isti večer združiti, kakor so že doslej delale podružnice Hrastnik I, Zabukovca in Maribor. Odslej naj bi se po možnosti povsod, kjer so pevske odseki,

ujavljalo načelo, da se pred predavanjem in po njem zapoje kaka delavska pesem. — Od predavanj je treba ločiti prosvetne večere, ki naj obsegajo samo kratke in vzpodbuden govor, ostali del programa pa je izpolnjen s pesmimi, recitacijami in recitacijskimi zbori.

Pomena pevskega in dramskega odseka za propagando naj podružnice ne omalovažujejo. Dramski odsek se lahko ustvari že iz treh sodrugov, ki naj začno gojiti recitacije in deklamacije.

V podružnicah pa je potrebno tudi *družabno delo*, ki naj poživi in utrdi prijateljstvo med sodrugi. Če se že vrše veselice, naj na njih redno nastopi pevski odsek. Bolj priporočljivi pa so izleti — bodisi v prosto naravo ali pa k sosedni podružnici.

b) Razmerje do okoliških podružnic. V zadnjem času opažamo zelo hvalevredno delo več okoliških podružnic. Na tem polju so se zlasti odlikovale rudarske podružnice, Dobrunje, Celje in podružnice v Meziški dolini. To medsebojno razmerje pa je treba še poglobiti. Najlaže se bo to zgodilo s prirejanjem skupnih izletov in festivalov. Vsaka večja podružnica naj se tudi obda z okoliškimi podružnicami; v tem oziru prednjači celjska podružnica, ki je ustanovila podružnici v Štorah in v Ljubečni.

Prav tako pa je dolžnost vsake podružnice, da redno dopisuje v revijo »Svoboda« o vseh prireditvah. Rubrika »Naš pokret« mora biti zrcalo vsega našega stremjenja. V tem oziru izpolnjujeta svojo dolžnost predvsem Rogaška Slatina in Zalog. Tudi vsaka druga podružnica bi si naj vzgojila delavskega dopisnika.

Kar se revije tiče, je treba omeniti, da mora biti prirojena za maso članstva. Potrebovali bi prav za prav tri revije: eno za tiste, ki so se že seznanili s socializmom, eno za tiste, ki so šele malo prodrli vanj, in eno za začetnike. To pa je seveda nemogoče!

c) Razmerje do drugih delavskih organizacij. Rekel sem, da je »Svoboda« avantgarda proletariata. V njej se izobražujejo borci, funkcionarji, zaupniki itd., ki morajo svoja načela zanesti tudi v druge delavske organizacije. Tu pa prihajajo predvsem v poštev *strokovne organizacije*. Praviloma bi moral biti vsak zaposleni »Svobodaš« strokovno organiziran. Zakaj? Naše strokovne organizacije so še slabe — in kdo je predvsem poklican, da jih dvigne, da zanese v nje pravega duha — če ne »Svobodaš«. To in samo to je bilo odločilno za parolo: *»Dolžnost vsakega Svobodaša je, da gre v strokovno organizacijo.«*

d) Razmerje do občinstva. »Svoboda« ne živi in ne deluje na luni, nego po industrijskih krajih, kjer poleg Svobodašev žive še malomeščani, kmetje, simpatizerji, apatični ljudje in nasprotniki. Sredi med ljudmi se mora »Svoboda« razvijati, pridobivati na terenu in delovati tako, da jo bodo tudi nasprotniki — kadar so sami med seboj — priznavali kot spoštovanja vredno organizacijo. »Svoboda« mora povsod ljubosumno paziti na svoj *ugled*, kajti ugled je najboljša agitacija.

Nekatere podružnice predlagajo agitacijo med kmeti. To že nekatere podružnice vrše. Tako delo je združeno z velikimi žrtvami, po dosedanjih izkušnjah ga le redko krona uspeh. Res pa je, da so razmere v tem oziru v različnih krajih različne. Vendar pa mora ostati glavna dolžnost, da pridobimo čim več terena predvsem med delavskim razredom. *V Sloveniji je v današnji krizi še zmeraj 80.000 delavcev, od teh pa je »Svobodašev« nekaj nad 1600! — torej komaj 2%. Ta številka nam jasno pove, kam moramo predvsem usmeriti svoje delo!*

V tem načrtu za bodoče delo podružnic nisem stavil in predlagal visokih ciljev; kaj pa bi tudi pomenilo, če bi sklepali o visokih rečeh na kongresu, v podružnicah pa bi ostalo vse po starem. »Svoboda« se razvija naravno. V referatu sem zbral nekaj klic, nekaj poizkusov, ki so se v nekaterih podružnicah preizkusili. Te je treba presaditi še v druge podružnice in tako bo storjen velik korak naprej.

S. Mazovec iz Zaloga se prvi priglasil k debati. Govori o splošnem pomenu delavske kulture, pravi, da je revija »Svoboda« prinašala nemarksistične članke, kritizira prosvetne večere in pravi, da je najprej treba izobraziti kader delavskih funkcionarjev; nadalje govori o pridobivanju kmetov.

S. Justin Mici iz Lesc odobrava Teplýjeve smernice za delo podružnic in končuje: gradimo, ne razbijajmo!

S. Majdič iz Trbovelj odobrava smernice za delo podružnic, vendar pripominja, da so krajevne razmere različne in da se po neki šabloni ne da delati. Tisti, ki jim je revija »Svoboda« premalo učena, naj vedo, da mora biti za splošnost prikladna. Prosvetne večere organizirajo podružnice po svojih močeh. Ne skačimo delj, kakor nas nesejo noge! Vsak delavec-»Svobodaš« mora biti strokovno organiziran. Z organizacijami, ki vršé gonjo proti »Svobodi«, ne moremo imeti nobenih odnošajev. Razbijanja je že dovolj. Odločno oboja postopanje jeseniške »Enakosti«. Nečlani ne smejo odločati.

S. Vuk iz Ljubljane zavrača očitke s. Mazovca.

S. Oset iz Celja pravi, da je potrebno več strpnosti in iskrenosti pri reševanju spornih vprašanj.

S. Krč iz Kranja: Zveza je dobro delala, revija naj ostane pri dosedanem pravcu. Podružnice istih okrožij naj čim tesneje sodelujejo med seboj. Jeseničani naj se disciplinirano vrnejo v »Svobodo«.

S. Cv. Kristan daje osebno pojasnilo, da ni prav nič prizadet pri razpustu jeseniške »Svobode«.

S. Žumer iz Javornika pravi, da je bila jeseniška »Svoboda« razpuščena radi osebnih zadev in hvali delovanje »Enakosti«.

S. dr. Jelenec podaja s. Žumru pojasnilo, da je bila jeseniška »Svoboda« razpuščena iz stvarnih razlogov.

S. Giorgioni pravi, da želi »Enakost« stopiti v »Svobodo« kot samostojno društvo.

S. Mazovec odgovarja s. Vuku radi prosvetnih večerov.

Predsednik s. Štukelj povzame zaključno besedo: Edino zadevo »Enakosti« je treba še pojasniti, ker to drugo je že razčistila debata. Vsakega, ki količkaj dvomi v pravilno postopanje centrale v jeseniškem slučaju, prosí, naj si ogleda vse tozadavne akte, ki so zbrani v debeli mapi. Mi smo iskali sporazuma do zadnjega. Oni so po lanskem zvezinem občnem zboru pozvali mene na Jesenice, da se uredi spor. Ko pa sem prišel, mi niso dali besede kot zvezinemu predsedniku. Ko so odklonili vsako posredovanje, ni preostalo drugega. Proti razpustu do danes ni odbor razpuščene podružnice vložil nobene pritožbe zvezinemu odboru. Ustanovitev »Svobode« po pravilih, kot jih imajo vse druge podružnice, so odklonili. Napadali so nas v »Književnosti« in pisali neresnične stvari, mi smo na vse mirno molčali, ker vemo, da je le vprašanje časa, da se »Svoboda« na Jesenicah obnovi. Povzročitelja vse afere so že odstavili. Ko bodo pripravljene delati v »Svobodi« po pravilih kakor vse podružnice, jih bomo z veseljem pozdravili v naši sredi. S. Giorgioni pravi, da želi vstopiti v »Svobodo«. Dobro. Toda »Svobodi« te želje niso sporočili. Javili so samo svojo delegacijo, njihova zastopnika sta že od včeraj v Ljubljani, pa nista prišla na »Svobodo«, dočim smo jih videli v drugi družbi. Če želi v »Svobodo«, zakaj potem ne pridejo k njej in kaj iščejo drugod? Sicer pa, vsa ta zadeva je jasna; samo za one ne, ki hočejo na vsak način najti neko sredstvo za spor; »Svoboda« je strogo nepolitična organiza-

cija in more postopati edino-le po svojih pravilih, ne pa delati izjem po katerihkoli drugih vidikih. Na današnji občni zbor nismo dopustili »Enakosti«, ker zborujemo tu samo člani. Občni zbor bi lahko o tem govoril cele dneve, rešiti definitivno pa ne bi mogel nič, ker koncem vseh koncev ne preostane nič drugega, kakor da stopijo v »Svobodo« tako, kot ste vsi drugi vstopili. Cela zveza ne more napram članom (podružnicam) nič drugače postopati, kakor postopate vi v podružnicah napram članom posameznikom. »Svobodaš« je le tisti, kdor je pravi član »Svobode«. Zveza je do danes dosegla tako moč, da si ne bo dala komandirati po nobenem društvu izven »Svobode«. Smo pa vedno za spravo, če jo kdo išče. Oni je do danes niso. Če pravi kdo, da sem jaz ovira, bo imel sedaj priliko dokazati, koliko je v tem iskren. Kajti jaz letos brezpogojno izstopam iz zvezinega odbora, ker sem prepričan, da je zveza sedaj toliko trdna, da se njena smer in pot ne bo spremenila kljub majhnim osebnim spremembam v odboru, njeno delovanje se bo pa še poživilo. Hotel sem odstopiti že lani, pa so me pregovorili, letos pa nepreklicno vztrajam pri tem svojem sklepu in želim novemu odboru, da še bolj dvigne zvezo, ki je v zadnjih letih postala tako močna, živa in ugledna delavska organizacija.

Nato je dal predsednik na glasovane predlog nadzorstva za absolutorij odboru. Razrešnica je bila sprejeta proti enemu glasu (s. Mazovca).

S tem je bilo dopoldansko zborovanje zaključeno.

Popoldne je najprej poročala verificacijska komisija: zveza ima 1696 članov, na občnem zboru zastopa 31 podružnic 61 delegatov, druge so se opravile, 2 delegata zastopata včlanjeno društvo »Zarja«. Komisija predlaga odobritev vseh mandatov. Soglasno sprejeto.

Nato predlaga v imenu komisije s. Ošlak novo zvezino upravo, ki je bila soglasno sprejeta in ki se je definitivno konstituirala tako-le:

Ožji odbor: predsednik Bogo Teplý, poslevodeči podpredsednik Josip Moretti, II. podpredsednik Ivan Skuk, tajnik Franjo Marinšek, blagajnik Angela Jevnikar, gospodar Albin Galof, knjižničar Ivan Vuk, odborniki: Angelo Cerkvenik, Josip Moškrič in Franjo Jugovec.

Širši odbor: Jos. Kačar (Zalog), Bricelj Niko in Fr. Pintar — Ljubljana, Ivan Štante — Celje, Ivan Breznik — Trbovlje, Anton Ule — Zagorje, Joško Kosmos — Hrastnik, Frid. Seničer — Štore, Krištofek — Tržič, Mici Justin — Lesce,

Ivan Zupanc — Zabukovca, Fr. Dolinar — Javornik, Beno Jugovar — Rog. Slatina, Fr. Kerč — Kranj, Fr. Puhar — Črna, Štefan Presl — Maribor;

nadzorstvo: Lovro Jakomin, dr. Cestlin Jelenec, Kristina Rakovčeva — Ljubljana, Viktor Vuk — Litija, L. Majdič — Trbovlje, Fr. Oset — Celje;

razsodišče: Ivan Mlinar, Pavel Škrl, Ciril Gogala, Blaž Korošec in Anton Prezelj — Ljubljana; namestniki: Jurij Arh — Zagorje, Anton Vočko — Liboje in Jos. Ošlak — Maribor.

Novoizvoljeni predsednik s. Teplý vodi nadaljnje zborovanje in poda k točki »Sprememba pravil« besedo s. dr. Jelencu.

Dr. Jelenec pojasnjuje vse razloge, ki narekujejo spremembo pravil, kakor je objavljena v 9. številu »Svobode«. Za vse sporte se bo ustanovila samostojna delavska sportna zveza.

S. Gabriel vpraša, kaj bo s kolesarskimi društvi.

S. Ošlak: Kolesarji bodo pripadali sportni zvezi.

S. Mazovec vprašuje, v kakšnem razmerju bo sportna zveza napram »Svobodi«.

S. Jelenec: Sportna zveza bo samostojna! V svojem delu se bo omejevala le na sport in ne bo posegala v delokrog, ki pripada »Svobodi«.

S. Mazovec še vedno izraža bojazen, da bi prišlo do kake škodljive konkurence.

S. Preželj iz Nov. mesta vprašuje, ali bo za »Svobodo« in sportnike skupno glasilo.

S. dr. Jelenec: Sportna zveza lahko dobi prostor v reviji »Svoboda«.

Nato delegati soglasno glasujejo za predloženo spremembo pravil (sprememba imena, izločitev telovadbe in sporta).

Nato razpravlja občni zbor o raznih podružničnih predlogih, ki so bili stavljeni v zvezi s spremembo pravil.

Odkloni se mariborski predlog, da ima vsak delegat na zvezinem občnem zboru toliko glasov, kolikor jih je dobil v podružnici na članskem sestanku, in se sprejme predlog zvezinega odbora.

Živahna debata se je vnela o določbi, komu naj pripade imovina zveze in podružnic v slučaju oblastvenega razpusta zveze.

Podružnica Maribor je predlagala, naj pripade imovina Strokovni komisiji.

Podružnica Zalog je predlagala, naj upravljajo imovino zadnji predsednik, tajnik in blagajnik pod nadzorstvom Stro-

kovne komisije. V slučaju, da se v istem okoliščini ustanovi novo društvo z istim ali podobnim namenom, se imovina izroči novemu društvu.

Sprejme se, da se § 31 zvezinih pravil izpremeni tako, da imovina pripade v last Strokovni komisiji, ki ima celokupno imetje zveze držati na razpolago in izročiti novemu društvu oziroma zvezi, imetje podružnic pa novim društvom oziroma podružnicam istega okolišča, ki bi se ustanovile v iste ali podobne namene.

V istem smislu se izpremene tudi pravila za podružnice.

Na predlog podružnice Zadobrova se sprejme, da se § 9, drugi odstavek dopolni tako, da je razpuščenim podružnicam dovoljena pritožba na občni zbor v treh mesecih od dne razpusta, in da se dostavi še tretji odstavek, ki se glasi: Zvezin odbor ima pravico sistirati delovanje podružnice do prihodnjega zvezinega občnega zbora.

Nadalje je bilo na predlog podružnice Trbovlje sklenjeno, da se glase:

§ 2, točka d) pravil: S prirejanjem kulturnih in vzgojnih prireditvev, sestankov, predavanj, recitacij, kino-predstav in radio-produkcij.

§ 3, točka c) zvezinih pravil in § 5, točka b) podružničnih pravil glede sredstev za dosego društvenih ciljev: darila, volila in čisti dobiček zvezinih prireditvev, kakor tudi tombol in drugih oblastveno dopustnih žrebanj.

§ 3, točka f) podružničnih pravil: prireja skupne izlete, gledališke predstave, koncerte, recitacije, prosvetne večere, kino-predstave, radio-produkcije, foto-amaterske in druge družabne prireditve.

V ostalem so bile po debati, ki so se je udeleževali ss.: Majdič, Maček, Kristan, Mazovec, Justinova, Kardoš, Giorgioni in poročevalec dr. Jelenec, sprejete spremembe pravil, kakor jih je predlagal odbor, vsi drugi izpreminjalni predlogi pa so bili odklonjeni.

Radi članarine so stavile podružnice različne predloge. Tako je Novo mesto predlagalo, da se uvede dajatev na dohodke podružničnih prireditvev, Kranj je predlagal plačevanje 1 Din več za poseben kulturni fond, Javornik je predlagal, naj bi podružnice od vsakega člana plačevale po 50 par več za tiskovni sklad »Svobode«. Sprejet je bil predlog centralnega odbora, naj se članarina ne zviša, ampak naj podružnice neprestano zbirajo tiskovni sklad po nabiralnih blokkih in raznih prireditvah.

Sprejeti so bili predlogi celjske podružnice, naj se osem dni pred zvezinim

Obisk s. Kristine Turpinove iz Chicaga

občnim zborom pošlje vsem podružnicam bilanca zveze, naj se jim pošlje zapisnik vsake seje centralnega odbora; zapisnik zveze občnega zbora pa itak izide vedno v »Svobodi«. Zastopstvo v zvezinem odboru celjsko okrožje ima.

Na predlog zaloške »Svobode«, da bodi revija marksistična, predsednik ugotovi, da je to že bila. Predlog, da se morajo vsi člani tikati, se ne sprejme, ker so v tem oziru različni običaji; pri nekaterih narodih ni ne tikanja ne vikanja, ker je samo en način nagovarjanja druge osebe, pri nas je pa to različno. Poleg tega tikanje ni tipično proletarsko, ker je uvedeno tudi v nekaterih drugih društvih.

Predlog Kranja, naj se v pravilih osnujejo posebni okrožni odbori, se ne sprejme; podružnični odbori v osrednjih krajih naj skrbé za čim tesnejše stike z bližnjimi podružnicami.

Predlog Ptuja, naj se uvedejo posebne izkaznice s fotografijami za sodruge, ki so že 3 leta člani zveze, se po krajši debati odkloni in ostanejo za vse enake članske izkaznice. Za enotna predavanja, kakor predlaga Ptuj, se bo odbor pobrigal, kolikor se bo le mogel. Novih skioptičnih predavanj iz finančnih ozirov ne bo mogoče nabavljati. Radi ptujskih predlogov radi revije se ugotovi, da je »Svoboda« marksistična revija, da raznih fotografij na sedanjem papirju tehnično ni mogoče priobčevati, in da uredništvo ni krivo, če ne izide v reviji vse. Radi ptujskega predloga, da se sedež pevske podzveze prenese v Celje, se ugotovi, da je pevska podzveza sama sklenila prenesti svoj sedež nazaj v Ljubljano. Radi ptujskega protesta proti nekim odtegljajem se ugotovi, da je posredovalec za rešitev »zmrznjenega« denarja sam predlagal neki odstotek v prid revije. Na predlog iste podružnice, naj se vsi samostojni predlogi podružnic prečitajo na zvezinem občnem zboru, se ugotovi, da se je to vedno delalo.

S. Majdič predlaga, naj bi se še poskusilo doseči znižanje taks od kulturnih prirediteljev.

S. Oset iz Celja predlaga prirejanje skupnih izletov. Ss. Trtnik, Kristan in Majdič podpirajo njegov predlog, naj novi zvezin odbor razmišlja o tem in o organizaciji velikega zleta vseh »Svobod«. S. Gabriel pravi, naj se sestavi skupni pravilnik za vse pevske odseke.

Ob pol 6. uri popoldne zaključí predsednik občni zbor s pozivom, naj vsi lojalno in požrtvovalno delajo za povzdigo »Svobode«.

K svojim v Domžale je prišla na obisk s. Kristina Turpin, svakinja urednika »Proletarca« in »Ameriškega družinskega koledarja« s. Franka Saitza. Valovi življenja so jo kot mlado kmetsko deklico zanesli čez veliko lužo, kateri pravimo ljudje morje. Zunanji, to je ameriški svet, jo je oblikoval po svoje, tako da se je spremenila iz verne kmetke žene v pravo marksistično bojovnico. V Chikagu je članica oziroma odborica socialistične zveze, odborica prosvetne zveze, vseskozi delavna žena na polju socialističnega gibanja v Chikagu.

V svoji stari domovini se je silno zanimala za razredno delavsko gibanje, na kongresu »Svobode« v Ljubljani je bila osebno navzoča, kar je jasen dokaz njenega globokega marksističnega prepričanja.

O steklarjih pri nas je čitala Vukovo reportažo v lanskem koledarju »Cankarjeve družbe«, seveda je hotela to naše delo, to naše trpljenje sama videti, zato je prišla; bila je silno navdušena nad našim delom in tudi nad sodrugi v Rog. Slatini. Delavstvo steklarne ji je dalo za spomin krasno vazo, med delavci v steklarni se je počutila kakor med svojimi.

Ostani torej, sodružica Kristina, zvesta svojim sodrugom v stari domovini, naš spomin in misel nate naj te bodri v bodočih dnevih življenja, kjer se bomo vsi skupno borili za življenje, ki ne bo poznalo strahu pred bedo, pred brezposelnostjo in pred zaslužjeno vsakdanjostjo...

Kolja

Dobrunje. — Delovanje podružnice »Svobode« po občnem zboru dne 18. II. 1934 do 1. sept. 1934 (V oklepaju številke ob občnem zboru.):

Članov šteje 75 (71), pristopilo je 10, odstopilo 6. Podružnica ima knjižnico, godbeni, pevski in dramski odsek. Knjižnica šteje 409 knjig (378). Ima 214 čitateljev, izposodila je 335 knjig.

Godbeni odsek ima 19 izvršujočih članov in 10 novincev. Pevski odsek ima 26 (23) članov.

Dramski odsek se pripravlja na prihodnjo sezono s Čufarjevim »Polomom«. Uprizoril je tudi igro na prostem, »Vodo«.

Skupno je imela podružnica 2 prosvetna večera, 2 igri, 4 izlete, 3 koncerte,

l veselico. Godbeni odsek je pa sodeloval na 6 izvenpodružničnih prireditvah.

Podružnica je stopila v ožji stik z delavskim glasbenim društvom »Zarja«.

Zalog. — Tukajšnja podružnica je uprizorila 26. avgusta t. l. na Siherlovem vrtu v Zalogu igro »Dobri vojak Švejk poseže v svetovno vojno«. Kljub finančni krizi je bila igra zelo dobro obiskana. Ljudje so se nasmejali do solz. Največja zahvala pa gre predvsem naši sosedni podružnici Dobrunje, ki se je korporativno udeležila igre ter sodelovala z godbo na pihala.

Ponosen sem na to, da tudi delavec lahko nekaj pokaže, da je tudi on zmogel, da ga zavida drugi sloji. Bliža se jesen in z njo dramska sezona; pripraviti se bo treba z igrami. Ako pogledamo naše delovanje in predvsem našo po-

družnico, se lahko vidi, koliko gorja, koliko težav in zaprek smo že prebrodili. V takem stanju živimo in ljudje brez pravega prepričanja, brez razredne zavesti in omahljivci v takih časih obupajo in opuste vsako delo, zadremljejo in postanejo leni in se pomehkužijo ter razočarani zapuščajo delavske vrste, v katerih so mislili dobiti vse tisto, za kar jih je meščanska družba oguljufala, postanejo sanjači ali pa odkriti koristolovci.

Vendar pa kljub temu **jedro** našega proletarca je ostalo zdravo, nepokvarjeno, kljub okuženi okolici.

Kljub vsem bridkostim in težavam, katere prenaša naša podružnica, še ne bo obupala, ker se dobro zaveda, da bi s tem napravila največje veselje tistim, ki nas zatirajo in sovražijo.

Ludvik Kukovica.

Delavska pesem

Občni zbor Delavske pevske podzveze »Svobode«

V okviru kongresa »Svobode« se je v nedeljo, dne 9. t. m. vršil tudi občni zbor Delavske pevske podzveze. Ta občni zbor je bil precej pomemben, ker je z njim krenila podzveza v novo obdobje, v katerem še-le bo mogla pravilno vršiti svojo funkcijo, to je izvajati svoj program. Doslej je bila podzveza **samo sklop organizatorično povezanih pevskih odsekov**, odslej pa bo tudi matica, ki bo skrbela

za strokovno pevsko in glasbeno izobrazbo

in napredek pri njej včlanjenih odsekov in društev. Pevska podzveza »Svoboda« je pridobila strokovno naobrazene delavce, ki bodo sicer orali ledino, vendar pa obdelovali hvaležen teren.

Ob otvoritvi občnega zbora je predsednik Presl predlagal pozdrave Savezu radniških pevskih in umjetniških društev in zastopniku IDAS (internacionala delavskih pevcev), ki se je udeležil občnega zbora leta 1932. Nato so sledila

poročila

predsednika Presla, tajnika Eržena, blagajničarke Lipoglavškove in pismeno poročilo arhivarja Tanca. Iz vseh teh poročil naj omenimo samo nekatere bistvene točke: Delavsko pevsko gibanje lepo napreduje. Delavstvo se z veseljem in lju-

beznijo udeležuje baš na tem področju kulturnega delovanja. Ako pa kljub temu ni zaznamovati zaželjenih uspehov, je treba krivdo iskati predvsem v pomanjkanju strokovnega vodstva, pomanjkanju dobrih in delavskih pevovodij, denarnih sredstev in v krizi, ki se občuti pri zborih na ta način, da se članstvo radi brezposlice, odpotovanja itd. hitro menjava. — Podzveza je gojila stike ne samo s pevske odseki »Svobode«, ampak so se nanjo obračali slovenski delavski pevski zbori iz delavskih kolonij na jugu države, iz Francije in Amerike. Te stike bo treba gojiti in poglobiti.

Delavski pevski odseki »Svobode«

postoje sedaj v Celju, Dobrunjah, Hrastniku, I. II., Javorniku, Kranju, Libojah, Ljubečni, Ljubljani, Mariboru, Ptujju, Slov. Bistrici, Zabukovci, Zalogu in Zagorju. Od zadnjega občnega zbora sta prestala delovati zbora na Jesenicah in v Rog. Slatini, ustanovili so se pa trije novi v Ljubljani, Ljubečni in Zalogu. Koncem leta 1932 je obstojal samo en mešani zbor, skupno 359 pevcev in pevk, leta 1933 dva mešana zbora in leta 1934 se je njihovo število dvignilo že na pet. Število pevcev in pevk ni točno ugotovljeno, ker so nekateri zbori zakasnili s statistiko, gotovo pa štejemo v Dravski banovini

okroglo 500 pevcev in pevk

včlanjenih v podzvezi. — Finančno stanje odsekov ni zadovoljivo, kljub temu

pa je podzveza **aktivno** zaključila svoje poslovanje. Arhivi nekaterih zborov izkazujejo lepo število partitur. Podzvezin arhiv še davno ni izpopolnjen. Pač pa znaša zaloga not delavskih pesmi okoli 12 skladb. — Odstopajoči odbor je tudi že deloma zbral **materijal za prvo delavsko pesmarico**.

Ker bo podzveza razširila svoj delokrog na godbeno področje, je občni zbor pritrđil spremembi naziva in se podzveza imenuje odslej »**Delavska pevka in glasbena podzveza »Svoboda«** s sedežem v Ljubljani (Miklošičeva cesta, Delavska zbornica).

S. **Cerar**, ki ga je občni zbor poveril s funkcijo strokovnega vodstva, je v kratkih obrisih nazival

program:

Podzveza bo morala gojiti stike s priključenimi odseki in društvi. Da zadovolji potrebam priključenih odsekov in društev, se bo morala zanimati za glasbeno literaturo, iskati stikov s skladatelji, ki so večinoma izšli iz vrst delovnega ljudstva, skrbeti za kompozicije novih pesmi, zlasti originalnih slovenskih delavskih pesmi, kajti poleg delavskih pesmi z internacionalnim napevom je treba komponirati nove napeve, ki bodo domači našemu ušesu in zato globoko občuteni. »Svoboda« naj bi prinašala glasbene razprave in po možnosti tudi glasbene priloge. Pažnjo je treba polagati na izobrazbo delavskih pevovodij. Pevovodja mora zasledovati razvoj glasbe, sicer je v svojem poklicu nemogoč. Pri zborih je treba polagati pažnjo na fonetiko, izgovorjavo, vokalizacijo. V tem pravcu bo morala gojiti podzveza stike s pevovodji in po svojih strokovno usposobljenih delegatih tudi v zbori. Temu namenu bodo služile tudi strokovne ocene pevskih nastopov.

Kot ena prvih nalog podzveze bo, organizirati

pevski in glasbeni festival,

na katerem bodo sodelovali vsi priključeni pevski odseki in godbe. Razen tega

pa bo pospeševala pevske okrožne nastope itd. Program s. Cererja je bil z odobravanjem sprejet. Zahteval pa bo žrtev in predvsem denarnih sredstev, če naj se izvede. V

novi odbor

so bili izvoljeni ss.: **Vuk, Korošec, Blaž, Cerar, Marinšek**; v nadzorstvo pa ss.: **dr. Jelenec in Kocjančič** (Dobrunje).

Na poti v novo obdobje, ki naj prinese delavskemu pevskemu in glasbenemu gibanju pri nas novega razmaha, želimo »Delavski pevski podzvezi Svobode« največjih uspehov; delavskim pevcem, pevkam in glasbenikom pa kličemo: oklenite se svoje matice!

Tiskovni sklad „Svobode“

VIII. seznam prispevkov za tiskovni sklad »Svobode«

Kranj: Zbral na blok s. Kerč Din 25.

Hrastnik II.: Zbral na bloke s. A. Abram Din 50.—, s. F. Foršner daroval Din 8.—; skupaj Din 58.—.

Trbovlje: L. Majdič daroval Din 20.

Jesenice: Cvetko Kristan daroval Din 40.—.

Zagorje: A. Ule daroval Din 20.—.

Javornik: podružnica »Svobode« zbrala Din 75.—, Din 28.— darovala podružnica (odračunala po 50 par več od prispevka); skupaj Din 103.—.

Ptuj: Zbral na blok s. Gabrijel Franc Din 25.—.

Celje: Zbral na blok s. Škorjanc Josip Din 25.—.

Lesce: Zbral s. Ivan Valand na izletu skozi »Vindgar« Din 34.—.

Liboje: podružnica »Svobode« darovala Din 50.—.

VIII. zbirka skupaj Din 400.—; prejšnje zbirke Din 11.102.—; skupaj Din 11.502.—.

Vsak dober „Svobodaš“ bi lahko razprodal po en blok za tiskovni sklad „Svobode“.

*9. oktobra 1934 je padel v Marseïllu kot žrtev zlo-
činskega atentata*

VITEŠKI KRALJ JUGOSLAVIJE ALEKSANDER I. ZEDINITELJ

Delavstvo obsoja ta teroristični akt ne samo s stališča človečnosti, nego tudi zaradi njegovega usodepolnega značaja in radi njegovega političnega ozadja. Pri tem napadu je sodelovala najreakcionarnejša skupina, ki obžaluje razpad avstro-ogrske monarhije, dočim je delavstvo že nekdam stalo in še danes stoji na stališču samostojne in neodvisne jugoslovanske države. Napad na vladarja se je izvršil prav v trenutku, ko je kralj Aleksander I. kot eksponent vsega Balkana odšel v Pariz, da brani neodvisnost srednjeevropskih in balkanskih malih narodov in da utrdi temelje evropskega miru. Ubijalci so služili v resnici fašizmu, čeprav so v svoji glavi mislili, da služijo ozko razumevani pokrajinski politiki.